

پراکتیزه کرنا بنه مایین رهخنا ئه دهبی یا رهوشتی د دیوانا (بازاری خه ما) دا

نعمت الله حامد حامد

پشکا زمانی کوردی، کولیژا زمان، زانکویا دهوک، هه رتیا کوردستانی - عراق (nimat77@yahoo.com)

<https://doi.org/10.26436/2018.6.1.550>

وه رگرتن: 2017/11/11 په سه ندرکن: 2018/03 به لاکرن: 2018/03

پوخته:

رهخنا ئه دهبی یا رهوشتی وهکو میتوده کا رهخه بی دناڤ رهخنا جیهانی دا په یادابوویه و شیا به بیته ئامراز و رتیه ک بوو شروفه کرن و هه لسه نگاندا تیکستین ئه دهبی، پیخه مه ت دهنیشانکرنا بابه تین رهوشتی و دیارکرنا شیوه بی بکارئینان و رهنگه دانا وان دناڤ به ره مهین ئه دهبی دا. ئه قی میتودا رهخه بی دناڤ رهخنا ئه دهبی کوردی ژبی دا رهنگه دایه. ئارمانج ژ ئه قی قه کولینی ئه بوویه کو دیوانه کا هوزانی یا هوزانفانه کی کورد ل دویف پینگاڤ و پرنسیپین شروفه کرنا میتودا رهخنا رهوشتی شروفه بکهین، داکو دیاربیته کا رهخه گری ئه دهبی ل دویف ئه قی میتودا رهخه بی چاوان سه ره ده ری ل گهل تیکستی ئه دهبی دکته (ب تاییه ت تیکستی هوزانی) و شیوه بی شروفه کرنی ب چ رهنگه. هه لبه ت دئه قی قه کولینی دا دیارده کین کا تا چ راده تیکستین دیوانا (بازاری خه ما) شیا به رابه راتی و ئاراسته کرنه کا باش بو خوینده فانی بکه ت دبا به تین رهوشتی دا. دیسان دیارده کین کا هوشیارکرن و هوشداریکرنا هوزانفانی بو تاکی جفاکی ل دور ئه وان بابه تین رهوشتی ب چ شیوه بوویه. ل دویفرا ددهینه دیارکرن کا به هره مه ندیا هوزانفانی دئاراسته کرن و داریتنا هوزانی دا بو دهر برینکرنی ژ ئه وان لایه نین گریدایی رهوشتی تا چ راده کاریگه ربه خش بوویه، هه لبه ت ئه قی ژئو نه زموننا هوزانفانی ددریتنی دا دسه لمینیت. دئه نجام دا دیارده بیت کو ئه قی میتودا رهخه بی، میتوده کا کاریگه ره بو هه لسه نگاندا تیکستین ئه دهبی و میکانیزمین دیار و جودا هه نه ژمیتودین دیتر ژبو شروفه کرنی، کو ب شیوه کی تاییه ت دویفچوونا چاوانیا رهنگه دانا ئه وان بابه تین رهوشتی دتیکستان دا دکته.

په یقین سه ره کی: رهخنا ئه دهبی یا رهوشتی، بنه مایین رهخنا رهوشتی، پراکتیزه کرنا رهخنا رهوشتی، شروفه کرنا تیکستی هوزانی، دیوانا (بازاری خه ما).

بده ت. ئه ها ل قیری رولی رهخنا رهوشتی دهیت کو ب قی ئه رکی

رادبیت دناڤ به ره مهین ئه دهبی دا.

میتودا رهخنا رهوشتی دیبافی رهخنا ئه دهبی دا، وهکو میتوده کا تاییه ت پتر خوه ل ناهه روکا به ره مهین ئه دهبی دکته خودان و ده لاله ت و بابته و کو دین رهوشتی دناڤ به ره مان دا دیار و شروفه دکته. سه روکانین ئه قی میتودی بو سه رده می یونانا که فن قه دگه رن و نه خاسمه ل ده ف فه یله سوفین وان وهکو ئه فلاتوون و ئه رستو. هه ر ژ هینگی وه ره و تا نوکه پویته دان و هه لسه نگانندنین رهوشتی بو تیکستین ئه دهبی به رده وامی بخوه قه دیتیه و دئه فان سه رده مهین جودا دا، تیگه ه و پیناسه و شیوه بی شروفه کرن و خوانندنین به ره مان ل دویف پیقه رین رهوشتی گهورین سه ردا هاتینه. ئه قه ژبی بو هندی قه دگه ریت کو تیگه ه و پیناسه و سنورین تیگه هشتنا مروقی بو رهوشتی بخوه هاتینه گهورین.

1.1.1 گرنکیا قه کولینی:

گرنکیا قه کولینی ئه وه کو ب شیوه کی تیر و ته سه ل میتوده کا رهخه بی یا ئه دهبی هاتیه وه رگرتن کو (رهخنا ئه دهبی رهوشتی) ه

1. پییشه کی

رهوشت وهکو بابه ته کی گریدایی ژیا نا مروقی، ژ که فندا بوویه جهی پویته دانا قه کولر و رهخه گران. نه خاسمه کو په یوه ندیه کا راسته وخو ب ژیا ن و شیوه بی سه ره ده ریا مروقان ل گه لئیک هه بوویه. ئانکو زور جار وهکو پیقه ر بو هه لسه نگاندا رهفتارین مروقی هاتیه بکارئینان و ژبو په یداکرنا به خته وه ریا مروقان هاتیه دیارکرن، داکو خرابیی و باشیی ژیک جوداکه ت و سنور و راده یه کی بو رهفتار و شیوه بی سه ره ده ریا مروقان دیاریکه ت. په یوه ندیا ئه ده بیاتی و رهوشتی په یوه ندیه کا که فنه و یا دوولایه نی یه. هه ر ئیکی ژلایی خوه قه پویته ب لایه نی دیتر دایه و مفا ژبی وه رگرتیه. و ژبه ر ئه وئی په یوه ندیا خورتا دناڤه را وان دا هه ی، تیکستین ئه ده بی ب لایه نی رهوشتی هاتینه تامدان و به ایین رهوشتی دناڤ تیکستین ئه ده بی دا رهنگه داینه. له ورا ئه قی چه ندی خوازته وئی راستیی کو فه ره میتوده کا رهخه بی هه بیت دویفچوون و شروفه کرنا بو چاوانیا رهنگه دانا ئه وان بها و بابه تین رهوشتی دناڤ تیکستان دا ئه نجام

و بنه مایین وی لسه ر تیگسته کی کوردی (تیگستی هوزانی) هاتینه تاقیکرن.

2.1. ئاریشا فه کولینیی:

ئو ئاریشا دئی فه کولینیی دا هاتیه چاره کرن ئوه کو تیگستین ئه ده بی ل دویف پیقه ریښ رهخنا رهوشتی و ب شیوه کی بابه تیانه بهینه شروفه کرن و مه و دایی ئه فی میتودا رهخنه بی بهینه دیارکرن و شیوه یی سه ره ده ریا رهخنه گری ل گه ل تیگستی بهینه ده سنیشانکرن.

3.1. سنوری فه کولینیی:

ئیک میتودا رهخنا ئه ده بی هاتیه وه رگرتن دئی فه کولینیی دا، دیسان تیگستی هوزانی هاتیه هلبزارتن بو شروفه کرنی کو ئه وژی دیوانا (بازاری خه ما) یا هوزانقان (ئه حمه د یاسین) ه.

4.1. ئارمانجا فه کولینیی:

ئارمانجا سه ره کی یا فه کولینیی، ئاشناکرن خاونده قانین کورده ب پیقه ر و شیوه یی شروفه کرنا تیگستین ئه ده بی و ب تایه تی تیگستی هوزانی ل دویف میتودا رهخنا ئه ده بی کو ئه وژی (رهخنا ئه ده بی یا رهوشتی یه) و دیارکرن سنورین کارکرن ئه فی میتودا رهخه بی یه.

5.1. پلان و په یکه ری فه کولینیی:

ئه فه کولینه لسه دو ته وه ریښ سه ره کی هاتیه دابه شکرن ئه وژی: ته وه ری تیوری، کو گرنگترین بنه ما و پیقه ریښ ئه فی میتودا رهخنه بی تیدا هاتینه دیارکرن. ته وه ری پراکتیکی، کو بنه ما و پیقه ریښ میتودا رهخنا رهوشتی لسه تیگستین دیوانه کا هوزانی هاتینه تاقیکرن و شروفه کرن لسه هاتینه کرن.

2. رهوشت وهک تیگهه و زاراڤ

رهوشت وهکو تیگهه ب جوداهیا سه رده مان و ب جوداهیا عه قلیه تا مروقان و رادی تیگهه هشتنا وان بو دیاردان دهیته گهورین. ئانکو خوه دی تیگههک جیگیرنه بوویه و نینه. بو نمونه هندهک دبیزن: (رهوشت بهایه یان سسته مه کی بهایانه مروقا و هسا دایه نیاسین کو باشیی بو په یداکته و وانا ژخرایی دده ته پاش... و ژبو فی مه رمی مفا ژ گه له ک لایه نان کریه پیخه مهت دانانا بهایین رهوشتی کو نایین بخوه ژئی ئیک ژ وان سه روکانیا بوویه کو پالپشتی ل دانانا بهایین رهوشتی بکته. ژلایه کی دی هاتیه گوتن کو، رهوشت رهفتاریښ مروقی هلدسه نگیښت ل دویف پیقه ریښ به نیاسین رهوشتی ئه وین ئه و بو رهفتاران دیارده کته و وهکو پیگیری و ئه رک بو مروقان ده سنیشان دکته. په یفا ئنگلیزی (Ethic) یا ژ ره گی یونانی (Ethos)، ئانکو (نه ریت-عاده) هاتیه وه رگرتن. رهوشت بخو کومه کا باوه رایه یان نمونه یین ئاراسته کرینه کو فره ل ده ف مروقی وهکو تاک یان وهکو کوم هه بن. په یفا رهوشت یان (اخلاق) نافه، ئه و

کومکرنه بو په یفا (خلق). ئه وژی ب راما نا کومه کا سیفات و کریاریښ مروقی یین باش یان خراب، بلند یان نرم دهیته.¹

دژنده رهک دیترا ب فی رهنگی زاراڤ و راما نا په یفا رهوشت بکارئینایه ده ما دیارده کته کو، (په یفا Ethic) یان فه لسه فا رهوشتی، فه کولینا کریاریښ مروقی یه کا دباشن یان دخراب. رهوشت فه کولینیی ل کریاریښ مروقی یین هایدار (ئیرادی) دکته... په یفا (اخلاق)، بزافا پراکتیک کرنا ئه وان واتایانه ئه وین زانستی رهوشتی ب شیوه کی تیوری پیشکیش دکته. ژلایه دیترا هاتیه گوتن کو بهرپرسیاریا رهوشتی تشتهک جیگیر و نه لفه، گریدایی هیزا مروقی یا که سی یه و ب ویزدانا مروقیه گریدایی یه. له ورا فره بنه ما و بهایی رهوشتی یی گشتگیر و چاک و لوژیکی بیت. هه رچه نده سسته می رهوشتی مروق بخوه دروست دکته، ل فره ئه و مروقه رهوشتی تاک ل ده ف مروقی دیتری به رامبه ری خو ول ده ف کومی و رهوشتی گشتی ژئی ل بهرچاڤ وه رگریته. کیم جارن هزرا رهوشتی دویری هزرا ئیینی لفینی دکته، ئه فه ژئی بو وی چه ندی فه دگه ریت کو ئیینی کارتیکرنا کا بهیښ لسه بریار و بهایین رهوشتی یین تاک و کومی هه یه، چونکی یاسایین ئیینی یی ژ سنوری نه ریت و کریاریښ ئیینی ده رباز بووی و یین چووینه دناڤ رینمایی و کریاریښ رهوشتی ژئی دا).²

هه ر ژ که فن دا ((یونانیان ژبو ئاماژه پیکنی ب رهوشتی په یفا (Ethikos) بکارئینایه، ئانکو رهوشتی-خلقی. و لاتینیان ئه و فه گوه سته ناڤ زمانی خوه و په یفا (Moralis) بو بکارئینایه))³. ئه م دشپین بیژین کو جوره تیگه لیه ک و بناقئیکدا چوونه ک بو هه ردوو زاراڤین (Morale و Ethique) هه یه. هه ره کو دئه قان بوچوونان دا دیارده بیت کو، ((مورال کومه کا فه رمان و هوشداریښ په سه ندرینه ل ده ف جفا که کی دیارگری دده مه کی دیارگری دا. ل (Ethique) ئه و زانسته ئه وی بهرئخودانی بو ئه وان بریار و ئه حکامین وان بهایان دکته ئه وین گریدایی کریاران، ئه فجا چ دباش بن یان دخراب. ئه و فه رمان و هوشداریښ (Morale) دا، ئه و دسه رکی و بنچینه یی نه بو ئه حکامین باش و خرابین (Ethique) لسه رادوه ستیت ... ئانکو ئه و بابه ته یی کو (Ethique) فه کولینیی تیدا دکته ... هنده ک فه کوله ر بو جوداهیا دناقه ر قان هه ردوو په یقان دا په نایی دبه نه بهر دیتنا (کانتی) کو (میتودا رهوشتی) و هسا دده ته دیارکرن کو لسه ئه رکین گشتی رادوه ستیت و (Morale) بخوه فه دگریته. و (Ethique) میتودا به خته وه رییه و لسه ئاموژگاریښ تاییه ت رادوه ستیت ئه و مروقی به ره ف ژیانه کا نمونه یی فه دبه ت. ئانکو په یفا (Morale) لسه ئه رکی گشتی رادوه ستیت و په یفا (Ethique) لسه ر ژیانا خوش و به خته وه ر و تاییه ت رادوه ستیت))⁴. ((هنده ک زانایین دیترا و هسا دبینن کو (Morale) یا ئیگریته و گشتگیره و بریارین وی لسه هه موویان وهکو ئیک په یرو دبن. ل (Ethique) یا هه مه ره نگ و

کو نه ددهبيات و هونەر دشين هؤکاره کي خوهدي باندور بن د
 فهگوهاستنا رهوشي دا و هر د في بواری دا ژي، دادقانيی لسهر
 چاوانيا بهرهمه کي د ليکگوهارتنا في بيافي دا دکه ت) 8.

3. رهوته کا ميژوويي بو رهخنا رهوشي

نه گهر هم پينداچوونه کي بو ديروکا نه ددهبياتي و رهخنا نه ددهبي و
 بوچوونا زانايين جيهاني بکهين، دي بينين کو پويته کي بهرچاډا دايه
 لايه ني رهوشي و چاوانيا بهرجهسته بوونا بهايين رهوشي دناډ
 بهرهمين نه ددهبي دا. و دنه نجام دا، دويچوون و بوچوونين
 همهرهنگ ژلايي زانا و رهخنه گر و فهيله سوفانقه هاتينه ديارکرن بو
 شيوهي سره دهرهريکرن ل گهل نه وان بها و بابه تين رهوشي نه وين
 دناډ تيکستين نه ددهبي دا رهنگه دايين. ژلايي ديتر دشين تاماژي پي
 بدھين کو شعر وهکو ژانره کي نه ددهبي خوهدي ديروکه ک که فناره،
 رهنگه دانا بابه تين رهوشي ژي تيډا ب قه دهر ديروکا وي يا که فناره.
 نانکو بها و بابه تين رهوشي بو نه ددهبياتي وهکو ژنده رهک بکارهاتينه
 و نه دييان داهينانين خوه پي دهوله مند کرينه. له ورا هاتيه گوتن
 کو، ((هفرکي دناډه را شعري و فهلسه في هر ژ چه رخي شه شي
 بهري زابني ده سپيکريه، نه وه فرکيه ژ وي چه ندي دروستبوويه دهما
 کو رهخنه ل شعري دهاته گرتن و بهر فاني ژي ژي دهاته کرن لسهر
 بنياته کي رهوشي)) 9. نه ډ بوچوونه ل دهف فهيله سوفين يوناني
 سه رهدايه و ب تاييه ت ل دهف نه فلاتووني، کو هنده که ژ رهخنه گران
 ب دامه زرينه ري رهخنا رهوشي دايه نياسين، چونکي ((ليگه ريانا
 نه فلاتوني ل بها و گرنگيا نه ددهبي و نه رکي وي، گرډايي ديارکرن
 رادي کارتيکرن نه ددهبياتي بوو لسهر رهفتارو ههلسوکه وتين
 مروفايتي. نانکو لسهر رهوشي رادوه ستيا. نه فلاتوني جوداهي
 نيخستيه دناډه را باشيي و خوشيي دا، نه وي پويته ب باشيا
 بهرهمي بتني دايه)) 10. ب في چه ندي ديارديبت کو رهوشه وهکو
 پيفره که بو ههلسهنگاندنا تيکستين نه ددهبي هاتيه ديارکرن. ((
 نه فلاتوني ب دوو شيوا هافيتيه شعري، جاره کي بنافي رهوشي و
 جارادي ب نافي راستيي. ب ديتنا وي شاعر بهايين بلند و رهوشين
 مروفي خراب دکهن، ژ بهرندئ وي شاعر ژ کومارا خو
 دهرخستينه)) 11. نه وي شاعر ل دويډ پهيره وکرن بهايين رهوشي
 پولينکرينه. کرينه دوو دهسته ک. دهسته که باش و نيک خراب.
 پشته فاني ل بين باش کرينه و هفرکيا بين خراب کرينه. ((نه فلاتوني
 بانگواز بو هونري رهوشي و پيگير ژلايي ناهه روک و روخساريه
 دکر. نه شعرين وي دکومارا خودا په سندرکين، شعرين ثابيني
 بوون. نه فلاتون نيکه م که س بوو جوداهي نيخستيه دناډه را رهخنا
 رهوشي و رهخنا جوانناسي دا. وي پويته ب رهخنا رهوشي دايه،
 نانکو ب کاريگه ريا هونر و نه ددهبياتي لسهر رهفتارين مروفي)) 12.
 ههلبه ت نه گهر نه ماشه ي بوچوونين قوتابيي وي (نه رستوي

که سوکي يه و رامانين وي ب جوداهيا رييازين مروقان و شيوه بين
 فهلسه في فه دهپته گهورين ... بوچوونه ک دي هه يه ديبيژيت:
 (Morale) نه و بازنه يي راماندي - ته نه مووي يه نه و بهر يخوداني
 بو بابه تي باشيي و خرابيي دکه ت دوي گوشه نيگيايي دا کو فه ره نه و
 ب وي شيوه ي هه بيت. لي (Ethique) نه و بازني بهر يخوداني يه بو
 بابه تي رزگار بووني، نانکو بابه تي چاره نفيسي دوماهيي يي ژيانا
 مروفايتي يه)) 5. ژلايه ک ديتر زانايان ((په يفا (Morale) بو
 ناماژه داني بو وان هه موو بنه ما و بريار و نه حکامان بکارينايه نه وين
 (Ethique) و (Morale) بخوه فه دگرن. نانکو هه روک ديک
 تيگه ه دا کومفه کرينه)) 6.
 دزمانی کوردی دا په يفا (رهوشه) بهرامبه ر په يفا (مورال) دهپته
 بکارينان. و دزمانی عه ره بي دا په يفا (اخلاق) بهرامبه ر په يفا (مورال)
 بکاردهيت. و ژبو رهخنا رهوشي دشين بيژين زارافي moral
 Criticism، کو عه ره ب زارافي (النقد الاخلاقي) بو بکاردينين. و
 بهرامبه ر زارافي ننگليزي (Moral ethical) عه ره ب په يفا (اخلاقي)
 نانکو رهوشي بکاردينين)) 7 ب في چه ندي بو مه دياديبت
 کو زاراف و په يقين جودا بو رهوشي هاتينه بکارينان، ههلبه ت
 نه فه ژي وي چه ندي دگه هينيت کو وانا و ده لاله تين نه ډ په يفه بخوه فه
 دگريت، ب گهورينا سه رده م و جفاک و تيگه هشتنا ملله تان دهپته
 گهورين.
 رهخنه گره ک دي بغي رهنگي پيناسا رهخنا رهوشي دکه ت کو:
 (پويته دانه ب بها و شيوه بين رهوشي بين زال و خودان دهسه لات
 لسهر جفاکي. ب وي شيوه يي کاني قه نجی و خرابي کيشکه؟ يانژي
 راستي کيشکه و چه وتي کيشکه؟ بهر ژه وهندا رهوشي و رهفتاري
 کيشکه؟ و نفيسه ر چاوا و ب چ شيوه يه کي ب فان تشتان فه مژويل
 بوويه و هه ول ژبو به لافکرن و په ره سه ندنا وان دايه؟ ... نانکو هه ر ژ
 نافي في ره وتي نه م دشين تيگه هين، کو مه به ست ژ رهخنا رهوشي
 مژويلبوونه ب بنياتين فيرکاري و بنه مايين رهوشي د روخسار و
 ناهه روکا بهرهمه کي نه ددهبي دا. هه وسه هاتيه گوتن کو، رهخنا
 رهوشي ديده فانه لسهر چاوانيا بهرهمه کي نه ددهبي و هونه ري د
 کاريکرن و کارتيکرن رهوشي دا و بهه را پتر گرنگي ب بلنديوون و
 دابه زينا چاوانيا بهايي رهوشي ل دهډ گوه دار - بينه ر - خوانده فاني
 ددهت. ب واتايه کا ديتر، کاني هه ر خوانده فانه کي بهرهمي نه ددهبي
 چه تا چ راده حه ز و مه يلا وي بو گه شه کرنا رهوشتان چي بوويه؟
 يانژي بهر وفاژي چه تا چ راده ژ رهوشي دوير که فتية؟ له ورا
 ديارديبت کو في جور ي رهخني هه رده م جوړه رهوته کا هوشداری و
 هوشيارکرن ل گهل دا هه يه، ب وي مه رهمي کو هه رده م خوينده فاني
 د رهوشا پويته دان و گرنگي پيدان ب رهوشتان دا دهپليت. دنه نجام دا
 دشين بيژين کو ژ تاييه تمه ندي بين بهرچاډين رهخنا رهوشي،
 گرنگيدانه ب کريارا فير بووني د بهرهمي نه ددهبي دا و باوهري هه يه

...وی جوړین نه دهبی ل دویف ناههروکا وان یا رهوشتی پولین و ژیک جوداکرینه).¹⁹ نه فلاتون په سن و سالوخوا سقراتی ب فان دهربرینان دکته و دبیزیت: ((سقرات نمونا دسنیشانکره ژ فله سقراتین رهوشتی. نه و هسا دبینیت کو بهخته وری ژ پهیره وکرنا بهایین رهوشتی بدسته دهیت... دسه رده می هیلینستی بی یونانی و ل سهرده می نمبراتوریه تا رومانی ژی دا رهوشتی ببوو بهر به لافترین پارچا مللی یا فله سفی. خه لک به رف وی فو دچوون داکو که یفخوشی و که ساتیه کا بهیز بو خوه په یدابکن. دیسان (نه بیقوریان) ژی داکوکی لسه ر تاکی دکر و دگوت باشی هه موو یا دتام و چیژی دا، وانا چیژ جوداکر و کره چیژا عه قلی و یا لاشی - جه سه دی. وان چیژا عه قلی په سه ند دکر و سهر ب یا جه سه بی دئخست))²⁰. د بیافه ک دیترا، نه فلاتون دیاردکته کو، ((زانینا تشتی باش وب رهوشتی پیدفیه مروقی ژ نه وی بهرزه ببوون و بهر نه لالیی رزگار بکته یا کو مروقی ژ هلبژارتین نه دروست و کوره دور دئخیت، کو دبنه هوکاری ژنا فبرنا مروقی بخو))²¹.

هه لبت ل دویف وانرا، نه رستو هنده ک نه رک و مه به ست ژبو نه دهبیاتی دیارکرینه و ب دیتنه کا وردبینتر فله کولین ل رهوشتی کره. ((مه به ستا نه رستوی ژ رهوشتی، نه و ریکه یا کو وینی رهفتاری دتراژیدایی دا وینه دکته. ئانکو هر نه وه یا کو مروقی بو خوه دهلبژیریت نه گهر رویدا یان خوه ژی دده ته پاش. ئاخفتن ژی وه کو کریارایه، ئامازی دده ته رهفتاره کا دیارکری، نه گهر یا باش بیت، رهوشتی ژی دی بی باش بیت. دیسا دیاردکته کو کریارا سهرکی دتراژیدایی پیدفیه یا باش بیت، داکو قاره مانین شانوگریی خوه دی رهوشته ک باش بن، چونکی مه به ستا تراژیدایی دبنیات دا مه به سته کا رهوشتی یه... له ورا پیدفیه درهوشتی دا گونجان هه بیت دناقه را رهفتارین مروقی و که ساتیا مروقی دا))²².

ژلایی دیترا، نه دهبیاتا یونانی دا ((شاعرین کلاسیک وه ک (هومروس و هزیود) سهروکانیین سهرکی بووینه بو باوه ریا ئایینی و رهوشتی))²³. بهرهمین وان ئیلهام به خش بووینه بو نه وه یین ل دویف وانرا هاتین و ب تاییه ت دبیاقی بهایین رهوشتی دا. و زور جاران ب چاقی ریزگرتنی ل بهرهمین وان هاتیه نیرین. ((ب دیتنا نه فلاتونی، پیدفیه هه موو تشته ک بکه فیه ژیر لوژیکا نه قلی، ب تاییه ت نه وه له چوونین نه دهی خودا و زیان به خش، کو نه و دبنه هوکاری ژنا ف برنا رهوشتین باش... ب دیتنا وی فهره دسه هلاتا رهوشتی کونترول بیاقی هونه ری بکته... و بسانا هیترین ریک ژبو رهخنه گرتن ل هونه ری ب دیتنا رهوشتی، نه وه کو نه وی رهخنه ئاراسته ی ناههروکا بهرهمین هونه ری بکهن. روهنترین تشت کو هونه ری دهیته شکاندن نه وه کو هونه رهفتارین نه رهوشتی نمایش دکته و بهرچا دکته بیی کو ب شیوه کی راسته وخو وان رسوابکته... هه ر لسه ر فی بنیاتی، نه فلاتون ئیکه م که س بووینه کو

بکهن، دی بینین کو دیتنه کا جودا ل گهل دیتنا ماموستایی خو هه بووینه. ((ب دیتنا نه رستوی دنمایشکرنی دا چافلیکرنا رهوشتی ناهیه کرن، به لکو نه وه رهوشتی ب ریکا چافلیکرنا رهفتارین مروقی وهردگریت))¹³. نه رستو ژوان فله سوفان بووینه کو بوچوون و دیتنن نوی و جودا دهرباره ی رهوشتی پیشکیشکرین. ((نه رستوی زارافی پاککرنی دپه رتوکا خوه دا نه و ل ژیر نافی (رهوشتی بهسکریه))¹⁴. دتیورا پاککرنی دا، نه رستو ب روهنی دیارکریه کا چاوا نه دهبیات (تراژیدیا و کومیدیا) دشین دهرونا مروقی ژ خرابکاریان پاک بکن. ((ب دیتنا وی، هاوسه نگیا هه لچوونی، دهروونی و ویزدانی - نه و تراژیدیا ب ریکا پاککرنی جیه جیدکته - ریکه که ژبو هاوسه نگیا رهوشتی. ب فی چه ندی نه رستو بهر سفا نه فلاتونی دده ت کو دگوت شعر رهوشتی خراب دکته. ل نه و دبیزیت شعر نه رکه کی رهوشتی دگریت))¹⁵. نه نجام دا دیاردبیت کو دوو بوچوونین ژیک جودا بومه دیاربوون ل دوز نه رک و مه به ستین بکارینانا رهوشتی دنا ف تیکستین نه دهبی دا.

ب دیتنا هنده ک ژ زانایان، په یوه ندیه کا موکوم دناقه را رهوشتی و مفای دا هه یه. ئانکو هه ر دوک ته مامکه رین ئیکن. ((نه فلاتون زوری پیدگری له سهر نه خلاق و قازانج ده کرد، هوراس پیدگری له سهر چیژ و فیکاری ده کرد))¹⁶. ژبه رهندي زوریه ی جارن دانانا پیغه رین رهوشتی و پهیره وکرنا وان دنا ف تیکستین نه دهبی دا ب رادی سودبه خشی و مفایی فه هاتیه گریدان. کا تا چ راده نه و بابته و مژارا دهیته ئاراسته کرن و ئازراندن دنا ف بهرهمی دا یا مفاداره بو جفاکی، ل وی دهمی پیفانا وی ب شیوه ک باش و په سه ند ژلایی رهخنه گرا فه دهاته کرن. رهخنه گر (سامویل جونسون) ب فی رهنگی نه رکی نه دهبیاتی دیاردکته و دبیزیت: ((نه رکی هه ره گه وری نه دهبیات، ئاموزگاری نه خلاق و گه رانه به دوی باسه فله سفیه کان))¹⁷. ئانکو دقیت نه دهبیات یا په یامدار بیت و پیگری بهایین رهوشتی بیت. نه و پیغه دجیت و دبیزیت: ((نه و رهخنه گره ی که به روانگه په کی نه خلاقیه وه له کاره کان دهروانیت، له فورم و زمانی خوازه و، باقی بابته پیوه ندیداره جوانیناسانه بیگه رده کانش خافل نییه، به لام نه و رهخنه گره، نه م بابته تانه وه کو بابته تی پله دوو له بهرچاوه دهگریت... پیویسته نه و رهخنه گره بزانتیت نه و نه دهبیاته چ شتیکی فیری مروقی کردوه))¹⁸. هه لبت نه گهر نه م دورتر بنیرین و فه گه رینه سهر بوچوونا فله سه فه کی دیتری یونانی، دی گرنکی لایه نی رهوشتی ب ئاشکرایی دبوچوونین وی دا بینین. بو نمونه (فله سه فا سقراتی لسه ر دوو شه ننگستا رادوه ستیا: تیورا نه پستمی - زانینی، نه و زانستی دبیاقی عه قلی دا چارچوفه دکته و تیورا رهوشتی نه و باشی و زانستی پیگفه کوم دکته. ئانکو رهوشتی وه کو بنچینه ک دله سه فا سقراتی دا دهیته دیترا. نه فلاتونی ژی نه دهبیات ب رهوشتی فه گریدایه و دگوت: پیدفیه شعر پالده ره ک بیت بو باشی

داخوازکری چاڤدیری و سانسور لسر بهرهمین نهدهبی و هونهری هه بیت))²⁴. (ئەفلاتون داخواز دکەت بهایین رهوشتی و بین جوانناسی ئیک بگرن و پیکفه بهینه گریدان، چونکی ههردووک دیشکدارن دسسته م و گونجاندنا بهرهمی دا)²⁵.

ب دیتنا هندەك ژ رهخهنگران، جوانیا بهرهمی یا دبلندیا وان بهایین رهوشتی دا ئه وین ئه و بهرهمه ئاراسته دکەت. ئانکو جوانیا بهرهمی یا دجوانیا بکارئینانا بابەت و بهایین رهوشتی دا. ب فی تیگه هی، رهوشت وهکو پیغه رهکی جوانیی ژى دهاته دیتن بو ههلسهنگاندنا بهرهمان. له ورا هاتیه گوتن کو ((داهینانا دروست و پیگه هشتی و راست خوه بخوه سرهوشته کی رهوشتی یی هه، بی کو ب شیوه کی راسته وخو یان ب ئاراسته یه کا ساده شیره تان پیشکیش بکەت. ئه و هوشا مروفی ب مروفی و چفاکی و ده وروبه ران کویرتر و بهیتر لئ دکەت ب ریکا ئه زموننه کا دهروونی و جوانناسی و گیانی یا چیرژ بهخش))²⁶.

لی بهرامبهری ئه فی دیتنه کا جودا ژ ئه فا بووری هه یه، کو هه فدری وی دیتنی یه یاکو رهوشتی ب پیروز و جوان دبینیت. ((گه له ک ژ هونه رهنه د و رهخهنگران هافیتییه تیورا رهوشتی ب وی بهانی کو ئه ف تیوره داپوشینه کا بهرده وام و نوو یه بو شیوازین ته په سه رکرن و تیور و بنده سترکی... ب دیتنا وان چاڤدیری ئه فلاتوونی و داخوازا وی بو هه بوونا سانسوری لسر بهرهمین نهدهبی مه زنتین زیان گه هاندیه هونه رهنه ندی بخو، چونکی ئه و ژ گرنگترین وزه وچه کی وی زبیه هرکریه کو فه ربوو دهر بهرهمه کی نوی یی داهینەر دا بکاربینیت، کو ئه وژی ئازادیا دهربرین و هزرکری یه))²⁷. ب فی چه ندی و ب دیتنا فان زانایان، رهوشت دبیته بهرهمه سته ک بو ئافراندنی. ئانکو هه بوونا سانسوری و پیگیری ب بهایین رهوشتی، داهینانین ئه دبیان له نگ دکەت. له ورا هاتیه گوتن کو، ((به ره به ستا مه زن دتیورا رهوشتی دا کو هه رده م بوویه هوکاری هندی هه فدرین وی هیرشا بکهنه سه ر ئه وه کو هندەك جارن ده لیفه بو به لافکرنا هونه ری راوستیایی و نه لف و هسک خوشکریه، ئه وا ریکی ل پیشفه چوونا هونه ری دگریت و چ تشته ک نوو و باش پیشکیشی بینه ری ناکه ت، ئه وژی ل ژیر درویشمی پاراستنا بهایین رهوشتی دهیته ئه نجامدان))²⁸.

زانایه کی دی ب شیوه ک جودا ته ماشه ی بکارئینانا رهوشتی کریه. وی گریدانه ک دناقه را جوانیی و مفای و رهوشتی دا دروستکریه. ((ب دیتنا تولستوی جوانی بخو یا ریخوشکه رینه کو بهرده وام بیت، به لکو فه ره ئه و ل دویف پیدفیاتین رهوشتی بهیته پیفان. و دهاوکیشه کا سه رنجراکیش دا دیاردکەت کو هندی ئه م خوه راده ستی جوانیی بکهن، هند ئه م دی ژ باشیی دوورکه قین... لایه نی ئایینی ستوینا هه ره سه ره کی یا تیورا رهوشتی یه ل ده ف تولستوی، ئه فه ژى هه ره مان رهوت بوو یاکو دچه رخین نافین دا زال. ل دویف

فی چه ندی رهخنا وی یا ئایینی و رهوشتی دیتنا وی بو هونه ری گشتی دیاردکەت))²⁹. ئه و پیغه دچیت و دبیزیت: ((ئارمانجا هونه ری ئه وه کو ئامرازه ک بیت بو چاکسازیا چفاکی و رهوشتی))³⁰. ئه ف کارتیکرنا ئایینی و رهوشتی ل ده ف تولستوی پیغه ره کی بهیژه و هونه ره کی بهرکه تیه کو وی ده قاوده ق ئه ف چه نده پهیره وکریه.

ئه گه ر ئه م ل گوشه نیگایا کارتیکرنا بهایین رهوشتی ئه وین دناڤ تیکستین نهدهبی دا هه ی لسر وهرگری فه کولین. دی بینین کو هه ردووک کارلیکی (تفاعلی) ل گه ل ئیک دکهن. ژلایه کیه تیکست کارتیکرنی ل بوچوون و دیتنن وهرگری دکەت دهنده ک بابەتین رهوشتی دا. و ژلای دیتر، ئه و رهفتار و شیوه یی سه ره ده ریا جه ماوه ری و خوینده فانان کارتیکرنی ل نفیسه ری تیکستی دکەت و ده رنه نجام ئه و کارتیکرنه دناڤ بهرهمین ویرژی دا ره نگه ده ته فه. ئانکو، ((کارتیکرنا رهوشتی لسر هونه ری یا گشتگیرتر و کویرتره، ئه و دشیت که ساتیا وهرگری به ره ف باشته فه ببه ت ب چه ندین ریکان، کو دشیت وهرگر پتر تیگه هیت و چاکتر بیت و دروستتر هه ست و سوزان وهرگریت... بهرهمین هونه ری وه دکهن کو وهرگر ب کویراتی هزری دباوه رین خوه یین رهوشتی دا بکهن... (سیدنی زنک) دگوتارا خوه دا بناڤی کارتیکرنا رهوشتی دهنه ری دا، دبیزیت: هونه ر دسروشتی خوه دا پرسیارین رهوشتی دنأازینیت و ده لیت چفاک هه موو به رسقین رهوشتی بو په یدابکهن. و ئه گه ر چاڤدیری بو هونه ری یا فه ر بیت، پیدفه ده مین تاییه ت و سنوردادا په نایی بو بهین... ب دیتنا زانایان، باشترین چاڤدیر ئه وه یاکو مروفی دناڤی خوه دا هه ی و ل دویف دچیت، ئه وژی ب ریکا هشیاریا روشنبریی و عه قلی))³¹. رهخه گری عه ره ب (دنبیل راغب) دبیزیت: ((ملله ت نه شین ده ستا ژ هونه ری و ژ بهایین رهوشتی ژى به رده ت. رهوشت بیی هونه ر هندەك یاسایین هسک و بزحه متن، هونه ر ژى بی رهوشت به ره لایه که، کو دبیت مروفی و مروقاتی به ره ف درنده یی فه ببه ت))³². ئانکو هه ردووک بیافان کارتیکرن و په یوه ندی پیکفه هه یه و دشین بینه ته مامکه رین ئیک.

4. په یوه ندیا رهوشتی ب ئایینن ناسمانی و تیورین

ئه ده بی فه

ئایین وه کو پالپشته ک بو بهایین رهوشتی دهیته دیتن. له ورا ئه گه ر ئه م ته ماشه ی ئایینن ناسمانی و بین دیتری بکهن، دی بینین کو رهوشتی بیافه کی بهر فره یی د په یام و رینمایین و اندا فه گرتی. بو نموونه: (ئایینی جوهییان، هزرا ئیکبوونا رهوشتی یان باوه ری ب خودایی دادپه ره وهر پیشکیشکریه. ئه و خودایی هه موو مروقیه و مه به سه ژ هه موو چاکیان. ئه فی هزری باوه ریا مروفی خورت کریه بو ئه نجامدانا کریارین باش. هه ر (دهه شیره ت- الوصایا العشره) باشترین نموونه به بو کارتیکرنا باوه ریا ئایینی لسر رهوشتی تاکی

نینن، بە لکو دقیت هەموو بریارین مە لاسەر بنیاتی کە تواری بەینە ئافاکرن و گریډایی مروقی و هەموو زنده وەرین لاسەر قی دۆنیایی دژیت بن. و دکە تواریا کە سوکی دا، وەسا دەیتە دیتن کو دقیت ئەم دانپیدانی ب بەرچاوه رگرتنا جهی خوه دناف کەسانین دیترا بکەین. لەورا ژيانا مە چ وک تاک یان وک کوم دقیت یا قەکری بیت بەر ب خودای قە و ئەم بەردەوام ل خودای بگەرین و ژیرنە کەین³³.

5. سنور و مەودایین رهخنا رهوشتی

رهخنا رهوشتی وەکو رهخنە یەکا گرنگی ب هوکارین دەر قە تیگستی ددەت، رهخنە یە کە گریدایی نافەر وکا بەر هەمێن ئە دەبی یە. ئانکو سەنگا قە کولینێ و شرو قە کرنێ دئیحینە سەر لایەنێ نافەر وکی و لایەنێن هونەری و جوانیا بەر هەمی پشت گوهر دئیحیت، یانژی ب پلە دوو تەماشە دکەتێ. رهخنا رهوشتی وەکو میتودەکا رهخنە ییا کلاسیک دەیتە دیتن. رهخنە گرین رهوشتی گرنگی ددەنە لایەنێ واتایی و دەلالەتین تیگستی. ((د سەدئ بیستی دا هەلسەنگاندین رهخنە یی دنقیسیین ئە دیبیین بەرنیاس ب (هیومانیزما نوو) دیار بوون. ب دیتنا وان ئە دەبیات رهخنە ل ژیانێ... ئەف دیتنا وان لاسەر بنیاتی بەر یخودانا وان بو مروقی هاتیه ئافاکرن، کو مروق ژ گیانە وەرەن دەیتە جودا کرن ب ریکا عەقلی و بهایین رهوشتی³⁴)).

((هندەک ژ نفیسەرین هیومانیزما نوو بزافکر کو وره ییا رهوشتی لاسەر بنیاتی قەنجیا سروشتی مروقی و هەستکرنا وی ب جوانی ئافاکەن... ئەقی ئاراستە یی وەرچەر خانەکا مەزن بخو قە دیت لاسەر دەستی (پ-ای. هولم، الیوت). ئەفان هەردوو رهخنە گران داکوکی لاسەر وی چەندی کر کو ئیکگرتنەک و گریدانەک دناقەرا ئایینی و رهوشتی دا بەیتە دروست کرن... ب بورینا دەمی ئەقی بوچوونێ جهی خوه دناف نفیسین و هزرین هندەک نفیسەر و رهخنە گرین دیترین ئەمریکی و ئنگلیز ژی دا کر وک : (نیفور وینتر یی ئەمریکی) و (ف. ر. لیفیس یی ئنگلین). هەر وەسا ل دەف گەلەک رهخنە گرین مارکیسی ژی. ئەفانا گرنگی دایە مەبەستین رهوشتی بو ئە دەبیات³⁵)).

هەلوستی (سپینوزا) ی ژ رهوشتی یی تاییبەت بوو. ب دیتنا وی، (بنیاتی سەرەکی یی رهوشتی ل دەسپیکێ و دوماهی لاسەر زانینا عەقلی رادووستیت ئەوا ریکی ددەت کو رهوشتین راست پەیدا بن و جهی خوه بکەن داکو بەختە وەر یا مروقی بە دەستقە بهیت. و تیبگە هیت کو ئەو بەختە وەر یە بە دەستقە ناهیت ئەگەر ل گەل مروقین دیتەر نەبیت³⁶). نفیسەر و هوزانقائین سەر دەمی رینیسانسێ ژی هزر د لایەنێ رهوشتی هوزانی دا دکر. و (ئیک ژ بنەمایین رینازا کلاسیزمی، لایەنێ فیرکارییا وی بوو. رهخنە گرێ ئنگلیزی (دکتور جانسون)، داکوکی لاسەر نافەر وکا رهوشتییا بەر هەمێن هوزانقائان دکر. ماتیو ئارنۆلد، لاسەر بنەمای قی تیوری، د وی باوهری دا بوو کو ئە دەبیات جۆره رهخنە یەکا ژیانێ یە و ب رهخساندنا نیرینەکا

و کومی. دیسا (مەسیحیەتی) گرنگی ب ئارمانجا پیروزا مروقاتی دایە و پویتە دایە کریارین باش و ئەرکەکی رهوشتی دپە یاما خوه دا پشکیشکریه. ئاراستا رهوشتی مەسیحیەتی دا میتودەکا رهوشتی دانایە، کو مفا ژ سروشتی مروقاتی وەرگرتیه ئەوا لاسەر بنیاتی کریارین چاکین یونانی هاتیه ئافاکرن وەکو: هشیاری، میانرەوی، ئازایەتی و دادپەرەری. مەسیحیەتی گرنگی ب سیفەتین: قیان، دلوقانی و قوریانی دانێ دایە. ئەفانا گریدانەکا موکوم ب بهایین ئایینی ژلایەکی و رهوشتی ژلایی دیتر قە هەیه. د ئیسلامەتی دا، رهفتار بابەتەکی سەرەکی ژ بابەتین گریدایی مروقی باوهردار. دەر مودەکا خوه دا پیغە مەبر (سلاق لاسەر بن) دبیژیت: ئەز یی هاتیمە هنارتن داکو باشی و بهایین رهوشتی تەمام بکەم. رهوشتی ئیسلامەتی رهوشتەکی گشتگیر، دەر یازی سنورین دەم و جها دبیت، چونکی ئایین و دەستور دوماهی یە بو مروقاتی هاتیه خوار. هەر دیسا دئایینین دیتەر نە یین ئاسمانی دا ژی لایەنێ رهوشتی بوویە جهی پویتە دانێ. دهنوسی دا داخوازا رزگار بوونا مروقی دکەن ژ قەید و بەندی ژیانێ. د بوزی و کونفوشی دا، گرنگی ب رینمایی و وانە یین رهوشتی هاتیه دان. ئەف هەردوک ئایینە پشتە قانی ل پیغەرین رهوشتی دکەن وەکو دلوقانی و میانرەوی و دوور کەتن ژ توندەرەوی، دیسان دیبایی بابەتین رهوشتی دا داخوازا هزر کرنی و راماندنی (تەئەمولی) ژ مروقی دکەن. ژلایی دیتەر، هندەک ژ فەیلە سو فین رهوشتین روژ ئافایی، داخوازا قە دیتنا سستە مەکی رهوشتی دکەن کو یی دویر بیت ژ ئایینی و ژ بها و سستە می ئایینی یی قە دەر بیت. ئانکو بزافا چارە کرنا بابەت و ئاریشین رهوشتی دکەن دویر ژ تیگە هین ئایینی. زور ژ فەیلە سو فین نوو ژی وەکو (سپینوزا و ئیمانویل کانت و جون ستیوارت میل)، گرنگی ب لایەنێ رهوشتی دایە. (سپینوزا) ی تەر زەکی میتافیزیکی بو رهوشتی دارشت. (کانت) ی بابەتی رهوشتی ب ئازادیا تاکی و پالدهری وی قە گریدایە. (میل) ی رهوشت ب قازانج و مفا قە گریدا. ژلایی دیتەر، گەلەک ژ تیورین نوو دەر کەتن و ب شیوەکی راستە و خو و نەر راستە و خو رهوشتی بیافەکی بەرفەر هی رینمایی و بوچوونین وان قەگرتیه وەکو: (تیرا پیحە سیانی- الحدسیة، هەلچوونی- الانفعالیة، سروشتگە رای- الطبیعیة، کە تواریا کەسی- الواقعیة الشخصیة. دتیرا پیحە سیانی - حدسی دا هاتیه کو، ئەم هەست ب بها و بنەمایین خوه دکەن بیی کو کاریگەر یا عەقلی لاسەر مە هەبیت، ئانکو بیی کاریگەر یا هوکارین دەرەکی ئەم هەست ب وان بهایین رهوشتی ل دەف خوه دکەین. دتیرا هەلچوونی دا ئەو دیتنە هاتە هەبوونی یا کو دبیژیت: هەلوستی مە یین رهوشتی دەر یینێ ژ هەلچوون و حەزین مە دکەن، گو تارا رهوشتی هەلبژارتین مە بو تشتا ئاشکرادکەت. و دتیرا سروشتگە رای دا هاتیه کو هەموو رهفتارین مە یین سروشتی چ پە یو هندی ب ئیرادا خودی قە نینە و ب ژيانا ئاخەرەتی قە دگریایی

رهوشتی ژ مروقی، ئه رکه کی کومه لایه تی ئه نجام ددهت. ئه و که سین کو ژ روانگه یا رهوشتی بهرئی خو ددهنه بهرهمی ئه ده بی، پتر ژ شیوه هیی دهرپینی، هزی د نافه روکا وی دا دکه. ئه ف که سه پتر گرنگی ب ئارمانجین ئه ده بیاتی و ئه و کارتیکرنا کو لسهر ژیان و بیروباروهی و گیانی مروقی دادنیت، ددهن و لایه نین ته کنیکی بین وی، بو وان نه هند دگرنگن³⁷.

ههلبهت ئه و بیافی رهخنه گری رهوشتی لسهر کاردکهت بابهت و بهایین رهوشتی نه دتیکستی دا. ئانکو دبیت زوربه ی بیافین دیتر ئه وین گریدایی ئایدولوژیایی یان جفاکی یان لایه نی ئیستاتیکی یان... همد بهینه فها موشرکن ل ده می شروفه کرنه کا رهوشتی بو تیکسته کی ئه ده بی دهیته ئه نجام دان. و ((گرنگترین خالا کو رهخنه گری رهوشتی کار لسهر دکهت نه بهس ئه وه کو بزانی و بهه لسه نگیبیت کا نفیسه رگه هشتیه وی مه بهستا وی فیای دهرهمی ئه ده بی دا یان نه، به لکو فره ئه وی مه بهستی ژ بو راسته کهن و سه راست و دیاربه کهن کا ئه ری دنیات دا ئه و مه بهست یا هه ژی به ماندیونی پیغه ببهن ژبو دیارکن و روهنکرنا وی یان نه؟ ژبو فی چه ندی ژ رهخنه گری پیگیره ب پیغه رین رهوشتی فه))³⁸.

رهخنه گر (کانت) وهسا دبینیت کو: ((مه بهست ژ مادیه تا ریبارا رهخنا رهوشتی ئه وه کو رهخنه لسهر بنیاتی بهایین رهوشتی دهیته ئافاکرن، کو هوکارین جفاکی و ئابوری ده سنیشانکه رین دیارن تیدا))³⁹. ژبه رهندی هه تاکو ((عه قل بیته بنیاتی بهایین رهوشتی... پیدقیه گرنگی ب هوکارین مادی و دیروکی بهیته دان ژبو ده سنیشانکرنا بهایین رهوشتی و فه لسه فه یا رهوشتی... (هورکه هایم) دناراسته یا مادی دا دا کوکی دکه ته سه گرنگیا هوکاری ئابوری دده سنیشانکرنا بهای رهوشتی دا... فه یله سوفین ریلالی وه (ئادهم سمپ و ماندفیل) وهسا دبین کو جفاک کومپانیه کا مه زنه و که یفخوشیا تاکی بنیاتی بهای رهوشتی یه و قازانج و مفا پالده ره ژبو باشی))⁴⁰. هه ر لسهر فی بنیاتی هاتیه گوتن کو، ((بهایین رهوشتی گریدایی جفاکینه و ژبه یی و دیروکی نه. ئه فه وی دیاردکهت کو ئه و رهوشتی دجفاکی برجوازی دا په سه ند و دیاربوی ل گه ل هه بوون و نه مانا برجوازیه تی ئه وژی په یدادبیت و نامینیت))⁴¹.

د. عزالدین اسماعیل دبیزیت: ((کارتیکرنا باش یا ئیینی بگشتی و بتایبهت ئیینی ئیسلامه تی لسهر ئه ده بیاتی ئه وه کو ئه ده بیاتی وه کو ئاراسته که ره کا لایه نی رهوشتی دبینیت و په سه ند دکهت... له ورا مه زترین ئه رکی ئه ده بیاتی خزمه تکرنا بهایین رهوشتی و مروقیه تی یه... بهایین رهوشتی پارچه که ژ سروژی (وه حیا)، مروقی و پارچه که ژ هونه ری و ژی ناهیه جودا کرن... هه ر لسهر فی بنیاتی هنده ک ژرهخنه گران بزا ف کریه گریدانه کی دنافه را ئه ده بیاتی و رهوشتی دا بکهن، ئه ده بیات ب دیتنا وان پیدقیه باشی لسهر خرابیی بیخیت و دخزمه تا مروقاتییدا بیت))⁴². دیتنا (کانت) ی دفی

بیافی دا یا جودابوو، (ئه وی ئاین و سروش (وه حی) مانده لکن. و ئاین وه کو فه لسه فه کا رهوشتی هژمارت، کو عه قلی مروقی وهردگریت. (کانت) ی دتیورا خوه دا دا کوکی کریه سه ر بابه تین رهوشتی کو ئه و ژی ئه و بابه تین عه قلی بین بهر هوشن و ئه و دگرنگن، لایه نین میتافیزیکی پشت گو هفه هافیتن. ب دیتنا وی رهوشت گریدایی په یوه دنیا مروقیه ل گه لئیک و چارچو فی وی ژیا نا مروقی یا کورته. وی په یوه دنیا مروقی ب خودایفه پشتگو هفه هافیت⁴³) و ژلایی هنده ک ژ نفیسه رین هیومانیزما نوو و ژبه ره سترکنا وان یا بهیژ ب لایه نی رهوشتی، ئه و هاتنه تومه تبارکن ب توندرویا رهوشتی. لسهر فی بنیاتی دشین بیژین کو، ((رهخنا رهوشتی په یوه ندیه کا راسته وخو ب رهوشتی گشتی فه هه یه، ئانکو ب وی دیتنی ته ماشه ی بهرهمی ئه ده بی دکهت کا باشی تیدا هه یه یان خرابی. و ژبه رهندی ئه فلاتونی شاعر ژیکجودا کرینه و دقورئانا پیروز ژی دا هه مان پیغه ر هاتیه بکارئینان بو شاعرین باوه ردار و ئه وین دیتر بین خرابکار))⁴⁴. ژئه فا بوری دشین هنده ک پساران بئازرینن. ((ئه ری ئه و په یوه دنیا دنافه را ئه ده بیاتی و رهوشتی دا هه ی یا سنورداره ب وی چه ندی فه کو پیدقیه ئه ده بیات دخزمه تا رهوشتی دا بیت؟ ... ئانکو ریکه کا ریکلامکرنی یه بو بهایین رهوشتی؟ یان ریکه کا پاقرکنا دهروونی یه ژ خرابکاریین هه مه رهنگ ب ریکه کا نه راسته خو و نه مه بهست دار؟))⁴⁵ ئه ده بیات سالوخت و بنه مایین رهوشتی پشتگو ه ناهافیت، به لکو بزافی دکهت پیغه ره کی دانیه جهی پیغه ری دیتر، له ورا دهیته گوتن کو ((بهرهمی رهوشتی دگه له ک بهرهمین نوی دا بخو بخو بهرهمه ک جوانه))⁴⁶. دشین بیژین کو، ((رهخنا رهوشتی خوه دی ره هه ندین ئیینی و فه لسه فی یه... گریدایی په یوه دنیا ئه ده بیاتی و ئیینی ژلایه کی و راستی و دره وی ژلایی دیتره یه. دیسان گریدایی مه بهست و ئه رکن ئه ده بیاتی و بابه تی پیگیری یه))⁴⁷.

رهخنا رهوشتی گریدایی دهم و جهایه، ئه وی په یوه دنیا ب ژینگه ها خوه فه هه ی. ژبه رهندی ئه م دبینن کو رهخنا رهوشتی ب گشتی و رهوشت ب تایبه تی ژ جفاکه کی بو جفاکه ک دی دهیته گهورین ئه وژی ل دویف دیتن و تیگه هی وان بو رهوشتی... ژبه رکو ئه ده بیات پویته ی ب مروقی ددهت، له ورا رهخنه ژی پویته ی ب مه بهست و ئه رکن ئه ده بیاتی و ئه و رهوشتین تیدا دهیته ئازراندن ددهت. رهخنا رهوشتی کومه کا پینگا ف و رینمایین رهوشتی بین تایبه تن کو فره رهخنه گر پهیره ویی پی بکهت دده می شروفه کرنی دا. ئه گه ر رهخنه گری دغه کولینا تیکستان دا پهیره وکرن، ئه فه دی هاریکاریا وی کهت ژبو زانینا رادی کارتیکرنا وی بهرهمی لسهر وهرگری و خوانده فانان ژلایی رهوشتیقه کا چه نده. ژ فی لایفه فره دیتنا تا ک ل گه ل دیتنا کومی بهیته گونجاندن ئانکو تا ک ملکه چی پیغه رین کومی دبیت دبیافی رهوشتی دا. (گراهام هو) دتیورا رهوشتی دا سی بنه ما

1- فاره ره خنه گر ټيکسته کي گونجايي هه لېږتيت بو شروفه کرنی کو بابهت و کود و دهربرينين ره وشتي ټيدا ره ننگه دابن، داکو بشيت خواندنه کا ره وشتي لسره بکهت.

2- نهف ميتوده ب کاري ژيگرتني يان بزاره کرنی رادبیت، ټانکو ټيکستي همي وه رناگريت، به لکو نه وان دیر و دهربرينين نه ده بي وه رداگريت يين کو گریدايي لايه ني ره وشتي بن و نه وين ديتر فه راموش دکهت.

3- فاره ره خنه گر نه وان دهربرينين ره وشتي د نه وي سرده مي و دناف نه وي جفاکي دا بخونيت و رافه بکهت، يين کو نه و ټيکسته ژي هاتيه ئافراندن يان بو هاتيه ئاراسته کرن، چونکي کود و بابه تين ره وشتي ژ جفاکه کي بو جفاکه کي دی دجودانه و رامانين جودا ژي دچن، له ورا فاره ټيکستي دجفاک و سرده مي وي دا بخونيت و گریديهت.

4- فاره ره خنه گر نه وان بابهت و کود و دهربرينين ره وشتي دناف ټيکستي دا دستنیشان بکهت و پياشي ب دیتنه کا ره وشتي لي بنيريت و ب هوپري لسره راوه ستيت و شروفه بکهت.

5- گرنگه ره خنه گر بسه لمينيت کا نه و بابه تين ره وشتي يين دناف ټيکستي دا هاتينه ئاراسته کرن، دشين رابه ریا خوانده فاني بکهن بو به روه ره وشتين باش، ټانکو دشين بو وي بينه نمونه کا به رز و وي به روه چاکي ئاراسته بکهن يان نه. و دبیت نه و ئاراسته کرنه يا به روه ژي بيت. ټانکو بيته هوکاري ټيکدان و نه هيلانا ره وشتين باش ل ده ف خوینده فان و وه رگری. ټانکو دياربکهت کا ټيکست رابه ري و ئاراسته کرنه کا باش دکهت يان خراب.

6- گرنگه ره خنه گر بسه لمينيت کا نفيسه ري ټيکستي هشياري و هوشداری دايه خوینده فاني لسره نه وان بابه تين ره وشتي يان نه. ټانکو مه ترسيين وان ره فتارين گریدايي ره وشتي و نه وان مزارين ره وشتي دټيکستي خوهدا ديارکرينه يان بتني بابه تين ره وشتي به رچاډ کرينه و هند؟

7- گرنگه ره خنه گر روي نفيسه ري دياربکهت دئاراسته کرن و پيشکيشکرنا نه وان بابهت و مزارين ره وشتي دا. ټانکو سه ربور و شه ره زابيا وي ددارشتن و شيوه يي به حسکرنا وان لايه نين ره وشتي دا دياربکهت. ټانکو دياربکهت کا نفيسه ر شبايه ب شيوه کي کاريگر و سه رنج راکيش و چيژيه خش نه وان بابه تين ره وشتي به رچاډ بکهت يان نه.

8- ل دوماهي ره خنه گر دشيت ب ريکا نه وان بابهت و مزار و کودين ره وشتي يين دناف ټيکستي دا هاتينه ئازراندن، دانوستاندني ل گه ل ديتنا نفيسه ري بو وان بابه تان ژلايه کيفه و ديتنا جفاکي ژلايي ديتره بکهت.

و پيفه رين سه ره کي دياردکهت کو دشياندايه ژبو هه لسه نگاندا تټيکستان بهينه په يره وکرن نه وژي⁴⁸:

1- بنه مايي رابه ريي و نمونه بوونا ره فتاران:

نهف بنه مايه داکوکي لسره وي چه ندی دکهت کو نه ده ب رابه ره - سه رکيشه. ب وي راماني کو نه ده بيات هنده ک هز وینه ما و بهايين ره وشتي دادرژيت و ئاراسته دکهت کو دشياندا هه په وه کو نمونه کا به رز بو جفاکي بهينه ديتن و تاک دژيانا خو ه يا روژانه و دناف جفاکي دا په يره ويکهت. لي نه ري نه ده ب هه رده م دشيت نمونين به رز و چاک پيشکيش بکهت؟ هه لبهت نه و بخو به رسف ددهت و دبټيت نه خير. و نه گه ر مه نه ف نه ژ نه ده بياتي فيا و داخوازکر، دفتيت سي چاريکين نه ده بياتي ده ستا ژي به رده مين و به افټين. هه ر وه ک پالېشتيه ک بو في بنه مايي، نه رسنو ژي بابه تي رابه ريي و نمونه يي دسروشتي داهينه ري دا دبنيته.

2- بنه مايي هوشداری و هشياري کرنی (العبرة):

پشته فانين نه في تيوري وه کو (جونسون و تولستوي) دبينن کو نه و رابه ر و سه رکيشي نه ديب ب ريکا که ساتين خو ه يين شانويي يان داستاني پيشکيش دکهن، ژ هوشداری دي به هر و دور نين. رابه ر و سه رکيش دناف به ره مي نه ده بي دا هه نه هه روه کو دناف ژيانا واقعي دا هه ين. له ورا ب ريکا وان که ساتيان هوشداری و هشياري خوینده فاني ده يته کرن لسره ره وشتين باش و خراب، داکو ژ مه ترسيين نه انجامدانا وان ره فتاران يان وان ره وشتان هاي دار بکهت.

3- بنه مايي شه ره زايي و سروش (الفطرة):

ره خنه گر ين ره وشتي وه سا دبينن کو سروش و سروش کونترولکه رين سه ره کي و پيفه رين خوهدی نه کو نه ديب و نه ده بيات په يره وي پي دکهن. نه و گشتگرترين بنه مايي ره خنا ره وشتي يه. که سه کي شيانين هندي نين به رده وام خوشي و چيژي پيشکيشي خوینده فانان بکهت نه گه ر ب شيوه کي راستگويانه دهربريني ژ سروشتي مروفايي نه کهت. پيدفیه ره خنه گري ره وشتي دياربکهت کا چاوا هونه ر ل گه ل ژيانی دگونجيت و چاوا ب سه ربورا مروفايي فه ده يته گریدان؟ ټانکو چاوا دوخي که سي و ديتنا هونه ري ل گه ل قه واري گشتي و کومي بگونجينيته؟ ديسان چاوا دي شيت نه ده بياتي ب سه رجه م سه ربورا مروفايي فه گریدهت و خالين هه فيشک ټيدا ئازرينيت؟ نهف خاله گریدايي سه ربور و ده سته هليا نه ديبی نه.

ژ نه فان زانبارين تيوري دشين هنده ک بنه ما و پينگانان ده ستنیشان بکه ين کو ره خنه گري ره وشتي دشروفه کرنا ره وشتي دا بو ټيکستي نه ده بي دشيت په يره ويکهت، داکو ب دروستاهي بهايين ره وشتي ټيدا روهن بکهت و نه رکي ره وشتي يي ټيکستي به رچاډ بکهت، نه وژي نه فنه:

6. پراکتیزه کرنا بنه مایین ره خنا ره وشتی ددیوانا شعری یا

بنافی (بازاری) خه ما⁴⁹ دا

میتودین ره خنه بی هه ر ئیک خوه دی سالوخت و هنده ک بنه مایین تاییه ته. هه ر ئیک ل دویف هنده ک میکانیزمین جودا شروقه کرنا تیکتستین ئه ده بی دکه ت. ره خنا ره وشتی ژى ژ وان میتودایه بین کو پویته ی دده ته هوکارین دهرقه ی تیکتستی و ب تاییه ت خوه ل نافه روکا به ره می دکه ته خودان و بزاقی دکه ت بها و بابه تین ره وشتی تیدا ده سنیشان و شروقه بکته ت. سروشتی ئه فی میتودی ئه وه کو هند خوه ل ئالیی هونه ری به ره می ناده ت، له ورا بو پراکتیزه کرنا ئه فی دیوانا ل ژیر نافونیشانی (بازاری خه ما)*، دى لسه ر بابه ت و مژار و کودین ره وشتی راه وستین و ب پیغه رین ره وشتی تیکتستین وی ده سنیشان و روهنکه یین.

ئه گه ر ل ده ستپیکى ل ناف و نیشانین هوزانین دیوانی بنیرین، دى بینین کو ب ئاشکرای هنده ک کودین ره وشتی تیدا ره نگفه داینه، ئه فه بخوه ژى ئامازه که کو تیکتستین هوزانقانی ب شیوه کی به رفره ه ب بها و بابه تین ره وشتی هاتینه تامدان. ئه و کود و ده برینه ژى ئه فه نه: (قومار، سه رخوشی، ره فین، خاپاندن، زرشه رم، ئاریان، ئه نیما). ئانکو ره نگفه دانا مژارین گریدای ره وشتی دنافونیشانین هوزانین دیوانی دا ئامازه یه بو پویته دانا هوزانقانی ب فی لایه نی، ئه فجا دیتن و به رچا فکرن وی ب چ شیوه یه کی یه، دده می ئه م نمونان شروقه دکه یین دى ب روهنی ئه فه یه که دیاربیت. دپراکتیک کرنی دا مه ژینگرتن و بژاره کرن بو ئه وان ده برینان کره یین کو گریدای ره وشتی بن و ده برینین دیتر پشتگو ه ئیختینه.

1.6. هوزانا (ل دویف من وه ره):

((دقولا چکین به رزه بوونی دا/ ئه زى ژ ماچکى خه ریب بوویم/ دکویراتیا خه رییبی دا/ ژهه مبیژا ته ها فی بوویم/ هیژ لیقیت ته/ ب خواها عشقا من شل نه بووین/ من تو دقای.../ لمن نه کره / هه ستیت من ته یین دزین و/ ل دادگه ها گومانین ته تاوانه که.../ ل خوه بزقره و ل دویف من وه ره/ ئه ز دى ب لیقیت ته خوینم و/ تو دى ب ماچیت من نفیسی!!))⁵⁰. دى تیکتستی دا کومه کا کودین ره وشتی تیدا ره نگفه داینه وه کو: (ماچ، هه مبیژ، لیف، دزی، تاوان). ئه گه ر گریدانه کی دنافه را قان کودا و دیتنا جفاکی بو ئه قان ده برینان بکه یین، دى بینین کوهه موو دقه ده غه کرینه و ژ ره وشتین خراب دهینه دیتن، نه خاسمه ده ماکو دنافه را دووکه سان دا روی بدن کو دهللین ئیک نه بن. بیگومان ماچکرن لیقا و هه مبیژکرن ب دزغه دهینه کرن دنافه را وان دووکه سان دا و ئه فه بخوه ژى ده ربا زکرن هیلین سورین ره وشتی نه ب دیتنا جفاکی، کو وه کو تاوانه که دهینه دیتن و سزایین توند بو وان که سان هاتینه دیارکرن دنافه جفاکی دا یین ئه قان ره فتارین دویری ره وشتی دکه ن.

بیگومان هه ر ل ژیر گفاشتن و چا شدیریا جفاکی، ئه وان که سان ئه وه فتارین خوه دی بهایه کی ره وشتی خراب و زیان به خش ب فه شارتی ئه نجام داینه. ده لیقا وانژی کیمه، له وا خه ریب بوون و به رزه بوون روی دده ت. ئه گه ر ل دویف بنه مایین (گراهام هو) فی نمونى شروقه که یین دى ب فی رهنگی بیت:

1- رابه ری و هه بوونا نمونا به رز: ئه فه تیکتسته به روقازی بهایین باشین ره وشتی یه. ئانکو ل شوینا کو رابه ریا خوینده قانان بو ره وشت پاکیی بکته ت و وان به ره ف بهایین ره وشتی بین به رز و نمونه فه ئاراسته بکته ت، به روقازی، ئه وان هان دده ت کو ره فتارین زیان به خش - ب دیتنا جفاکی - بکه ن. هه له به ت ئه فه ژى مه به ره ف دیتن و پیغه ری ئه فلاتونی فه دبه ت بو ره وشتی و ره رکى ئه ده بیاتی ده ماکو دکوت: دبیت به ره م ره وشتین چاکین جفاکی خراب بکته ت و زیان به خش بیت بو پاراستنا ره وشتی په سنده.

2- هشیاری و هوشداریکرن: دفی هوزانی دا هوزانقان هوشداریی دده ته که سا به رامبه ر کو دقیت به ر ب چه ز و داخوایین و یقه بچیت ده ما دبیزیتی: (ل خوه بزقره و ل دویف من وه ره). ئانکو هوشداریی دده تی داکو لسه ر ئه نجامدانا کریرین نه په سنده و دویری بهایین ره وشتین بلند دنافه جفاکی دا به رده وام بیت. ب فی چه ندی چ هشیارکرن و هوشداری بو خوینده قانان لسه ر ئه وان مژارین ره وشتی تیدا ناهینه دیتن، به لکو به روقازی، ئه نجامدانا وان کریران لبه ر وان شرین دکته ت و وان به ره ف خرابیی فه ئاراسته دکته ت. (هه له به ت ب دیتنا جفاکی)، ئه گه ر نه. ب دیتنا نفیسه ری ئه فه ده برینه هیمای وه فاداریی و دژواریا گریدانا وی ب هه قالا و یقه دسه لمینیت.

3- سروژ و شه ره زایبیا نفیسه ری: هوزانقان یی ده سه هل و شه ره زابوویه دبه رچا فکرن چه زین خوه دا، لى ئه وه چه ز و ره فتارین ئه و دخوازیت، هه فذریه کی ل گه ل دیتن و بهایین ره وشتی بین جفاکی و کومی په یادکهن. ئه فه ژى وی راستیی دسه لمینیت کو هوزانقان نه شیایه ئیکبوونه کی دروست بکته ت دنافه را دیتنا خوه یا تاییه ت بو وان کود و بابه تین ره وشتی بین وی ئازراندین و دیتنا کومی و جفاکی بو وان بابه تان. له ورا دابرا ن دنافه را واندا روی دده ت. ئه فه راستیه ب روهنی هه ر دده برینا هوزانقانی بخوه ژى ژى دا دیار دبیت ده ماکو دبیزیت: (دقولا چکین به رزه بوونی دا). ئانکو ره فتار و چه زین وی بو هنده ک ره فتارین نه په سنده ل ده ف جفاکی، ئه وه به رزه و خه ریب کره یه. ئه گه ر ده یلکاریه کی دا فی نمونى روهن که یین دى بقی رهنگی بیت: (چه ز و ره فتارین هوزانقانی × دیتنا جفاکی ← دابرا ن و به رزه بوون) = بن پیکرنا بهایین ره وشتی.

2.6. هوزانا (خه مگه ه):

((خه م .. / فیله کا فهییتی یه / سه ر خوشه کی جلك دریای... / هه می زه ری / ناز و په ری / بوون ئیخسیرین دهر سوکا ره ش / کراسین ره ش / به خته کی ره ش... / ئه و ژنکا هه... / ئه و

3.6. هوزانا (دیلا نه کا ب داله هی):

((چاخئ ئەقین / بوی هه لاهه تی گونهمی / ئاوازین حالچونا بای / سه لیکا سه رکئ زاقای / ده وانه ک نویدا تومارکر... / بهس بلا به ربویک / سینگی بویکی ستاره کهن))⁵². دقئ نموونی دا سئ کودین رهوشتی یین دیار هه نه ئه وژی: (گونه ه، سینگ، ستاره کهن). دوو ژوان گریدایی زیانی نه، ئیک ژئ گریدایی قه نجیی یه. هوزانقانی یا قیای بی بهابوونا رهفتاره کا جفاکی وینه بکهت، ئه وژی کو دشه هیانان دا جلیکین بیکی دبی ستاره نه. ئه قئ رفتارا بی رهوشت، هوزانقان هان دایه کو داخوازا رسواکرن و نه هیلانا وئ بکهت. و بو خوینده قانان ژئ دیاریبکهت کو ئه قه رهفتاره که دووری رهوشتین بهرزه.

1- رابه ری و هه بوونا نموونا بهرز: هوزانقان ده قئ هوزانی دا دشیت رابه ریا خوینده قانان بکهت به رهف رهوشت بهرزی و بوویه نموونه کا بهرز بو پاراستنا بهایین رهوشتی. ب تاییهت ل ده ما داخوازی ژ بهریکی دکهت کو سینگی بیکی قه شیریت و بی ستاره نه هیلیت. ئه قه هه سترکه ب بهرپرسیاریا رهوشتی.

2- هوشیاری و هوشداریکرن: هوزانقانی ب قئ هه لویستی خوه شیا به جفاکی هوشیاریبکهت لسه وئ رهفتارا نزم و بی بها ژلایی رهوشتیقه، نه خاسمه رسواکرنه ک ژئ یا دده برینین وی دا هه ی بو بهریکی کا چاوا ب دروستی ب ئه رکئ خوه رانه بوویه و ئه و قئ بی رهوشتی بو نه ریته کئ نوی بی جفاکی- خه ملاندنا بی ستاره یا بیکی- ژلایه کی و بو نه بهرپرسیاریا بهریکی ب ئه رکئ خوه ب شیوه کی ساخلم و دروست ژلایی دیتر قه دگه رینیت.

3- سروژ و شه هره زاییا نفیسه ری: دقئ نموونی دا هوزانقان بی بریتیز و شه هره زابویه ده لبرژارتنا نه ریته کئ خرابئ جفاکی دا و ل دویف را ب رسواکرن وی نه ریتی رابویه. ئانکو قیایه وئ په یامئ بگه هینته خوینده قانی کو هنده ک رهفتا و نه ریتین نوی یین په یدادبن کو دویری بهایین رهوشتین بهرنیاس و راستن. له ورا شیا به ب شیوه کی سه رنج راکیش و چیز به خش ب قئ ئه رکئ راببیت و هوزانا خوه بکه ته ئامراز و ریخوشکه رهک بو نه هیلان و رسواکرن وئ بی رهوشتی. (هوزانقان + بهایین رهوشتی یین کومی = گونجان) ↔ × (نه ریتی شه هیانئ و بیستاره کهن) = (رابه ریکرن و هوشداری).

4.6. هوزانا (ئه ز و تو... من و ته):

((گریا گیای / قیژیا چپای / دباژیره کی بی ده نگ دا / خه مه کا ژ دل / ئه م راموساین... / ئه ز و کادیا چگارا خو / تو و لفکا دهرسوکا خو / بووین دوو عاشق))⁵³. ئه و کودین رهوشتی یین تیدا هاتین ئه قه نه: (راموسان، جگاره، دهرسوک، عاشقبوون). سئ ژ وان ب رهفتارین نه رهوشتی دناف جفاکی دا دهینه دیتن و ئیک ژئ ب رهفتاره کا چاکا رهوشتی دهینه هژمارتن کو (دهرسوک و خوه ستاره کهنه). هه رچه نده عاشقبوون بخوه چ رامانه کا ئیکسه ر بو بی

کوری خوئی پیخاس / ل دویف خو دخرنیت))⁵¹. دقئ نموونی دا هنده ک کودین رهوشتی هاتینه بهرچا فکرن و دهربرین ئه وژی: (فیل، فهیتی، سه رخوش). ئه ق هه رسیکه ژ رهوشتین خراب و زیان بهخش دهینه هژمارتن. ل ل بهرامبه ر قان دهربرینین: (دهرسوکا رهش، کراسین رهش) هاتینه، کو وه کو نه ریت و رهوشته کی چاک دهینه هژمارتن، نه خاسمه کو ده لاله تی بو خوه ستاره کهن و پیچانی دکهن. ب دیتنا جفاکی، خوه ستاره کهن و ب تاییهت ب رهنگی رهش، هیما به کو ئه و که سه بخمه و پیگیره ب بها و نه ریتین رهوشتی یین جفاکی.

1- رابه ری و هه بوونا نموونا بهرز: هوزانقانی دوان دهربرینان دا، دوو دیاردین هه قذژی ئیک ل گه لئیک کومکرنه، ئه وژی: (فیلکرن و سه ردا برن، سه رخوشی و فهیتی بوون) و (خوه ستاره کهن). ژلایه کیقه خه مگینیی رسوا دکهت و هندئ پی کاریگه ره تا رادی سه رخوشیی، ژلایی دیتر خوه ستاره کهن و ره شپوشیا ژنکی دیسا ب رهفتاره ک باش نایینیت. ئانکو ئه ق دهربرینه وه کو نموونه کا بهرز بو خوینده قانی ناهیهت دیتن داکو ل دویف بچیت و پهیره وبکهت و دیتنا شاعری بو خوه بکه ته رابه ر و ئاراسته کهر به رهف بهایین بهرژین رهوشتی.

2- هوشیاری و هوشداریکرن: هوزانقانی خوینده قان هایداریکرنه کو دبیت ئه و خه م و خوه پیچان و ستاره کهن ره گه زئ می، فیل و خاپاندنه ک بیت. نه خاسمه کو گه له ک جارن دجفاکی دا لهن په رده و قه شارتنئ، گوپیتکا بی رهوشتی دهینه ئه نجامدان. هه له بت دوینی دو ما هییدا، هوزانقان بی رهوشتی رهفتارا ژنه کی بهرچا دکهت ده ما پیخاس کوری خوه ل دویف خوه دخشینیت. ئه ق رهفتاره ژلایه کیقه رسواکرنه بو جفاکی کو ئه و ژنه ئیخستیه دوی حاله تی ناله بار دا، ژلایی دیتر بی بهرپرسیاریا ژئ هه مبه ر زاروکی وئ دیاردکهت. ئه قه ژئ رهفتاره کا رهوشت نزم و بی بها یه.

3- سروژ و شه هره زاییا نفیسه ری: دقئ نموونی دا هوزانقان بی شیا ی ژلایه کیقه دهربرینی ژ هنده ک رهفتارین نه په سهند و گریدایی رهوشتی ل ده ف تاکی جفاکی و بتاییهت ره گه زئ می بکهت. و ژلایی دیتر، په یامه کی ئاراسته ی جفاکی دکهت و رسوا ژئ دکهت، چونکی ب ئه رکئ خوه بی رهوشتی رانه بوویه، ئه گه ر ئه و ژنه نه دکه ته دوی حاله تی دا. ئانکو دشین بیژین هوزانقانی ب شیوه کی سه رنج راکیش ئه و دیتنا وی هه ی یا لگه ل بهایین رهوشتی یین کومی تیکه لکری بو رسواکرنه هنده ک رهفتارین بی رهوشتی. کو دهیلکاریه کی دا بقی رهنگی دیاردبیت:

(هوزانقان ↔ × جفاک ← بن پیکرنا بهایین رهوشتی = رابه ری و ئاراسته کهن بو نه هیلانا خاپاندنی).

کودین ره وشتی بین دیار هه نه ئه وژی: (ئیمان سز، پیکه کی سپی، قومار عسقی). یا ئیکی دیبافی ئایینی دا ژ ره وشتین خرابه. یا دوی مه بهست ژئ ئاره قه. کو فه خوارنا وی بخوه ژ ره فتارین بی ره وشتی نه. ئانکو بی بهاییا وی که سی دیار کهت و سهرداچوونه که هه مبهر پیگیر بی ره وشتی چاک. یا سی، قومار کرن بخوه ژ ره وشتین خرابه و ئه قجا ئه گهر ژ نوی قوماری ب عسقی بکه. ئانکو خاپاندن و بی بهرپرسیاریه هه مبهر پیروزی عسقا پاقر.

1- رابه ری و نمونا بهرز: هوزانقانی هندهک ره فتار بین لسهر خوه کرینه مال وهکو: فه خوارنا مهیی و کرنا قوماری و بی هیفی بوون و باوهری نه بوون ب فیانه کا پاقر، ئه فه هه موو ژ ره وشتین خرابین جفاکینه. له ورا نه شیاپه خوینده فانی به رف هندهک بهایین بهرزین ره وشتی ئاراسته بکهت، به لکو بهروفاژی، دبیت وانا هان بدهت لسهر هه مان ره فتارین هوزانقانی کرین هه مبهر عسقا خوه. ئه فه ژئ مه ترسیا ژدهست دان و سهرداچوونی په یاد کهت لسهر خوینده فنانان. ئانکو سهرده دیا هوزانقانی نه یا نمونه بی بوویه هه مبهر هندهک بابه تین گریدایی ره وشتی.

2- هشیار کرن و هوشداری: هوزانقانی یا فیای دوستا خوه هشیار کهت لسهر ئه وان قوربانین وی دابن دریکا ئه فینا خوه دا. و ل هه مبهر وی، بی هه لویستیا دوستا خوه دیار کهت هه مبهر سوزا ئه فیینی. خوه دور کرنا وی هیماپه بو شکاندنا سوزا خوه، کو ئه فه بخوه ژئ بی ره وشتیه. دیسان یا فیای خوینده فنانان هایدار بکهت کو دئه فیینی دا دی گه لهک تشتا ژ دهست دهی، ئه قجا هوشیاریه کی دده تی و ناخواریت ئه وژی وهکو وی لی بهین و خوه ژ دهست بدن، نه خاسمه کو وی هه می تشتین خوه بین ژدهست دابن و تنی ناف بی ژئ مای.

3- سروژ و شه هره زایی: هوزانقان ب ویره کی دانپیدانی ب شکه ستنا خوه دکهت دئه زمونا فیانی دا، و شیاپه ب راستگویی ده برین بکهت. ئه فه بخوه ژئ گوپیتکا ره وشت بهرزیی به دهماکو راستیی فه گیزی. هه لویستی هوزانقانی بی دلایه نی به. ژلایه کیفه خیانه تا سوزدانی شه رمزارد کهت، ژلایی دیتر ئه زمونا خوه بو خوینده فنانان ب راستگویانه فه دگیریت داکو وهکو وانه کا ژیانی ژئ فیرین. هه لبهت فیر کرن بخوه ژئ ژ ره وشتین باش و سود به خشه.

(راستگویا هوزانقانی) ← شکاندنا سوزی ژلایی دوستا وی = بی باوهری و قوربانان (دان) ← (دانا وانه کا فیرکاری + سود گه هاندن بو خوینده فانی) = (رابه ری و هشیار کرن و دهسه لیا هوزانقانی)

ئه و نمونین مایی بین دیوانا شعری دئ دئی خشتی خواری دا روهنکه بن، پیخه مهت دیار کرنا بکارئینانا ده برین و کودین ره وشتی دناف تیکستان دا و ل دویفرا پهیره وکرنا بنه مایین ره خنا ره وشتی و دروستکرنا هیلکاریین شروفه کرنی بو هه ر نمونه کی جودا جودا.

ره وشتی نادهت، ل ب دیتنا جفاکی عاشق بوون ئانکو ده رکه تن ل ژئ کونترولا خیزانی و بی ئه مریا دهسه لاتا جفاکی لسهر تاکی. ئه ا دفعیره دا وهکو بی ره وشتیا تاکی هه مبهر بهرپرسیاریا وی جفاکی دا دهیته دیتن. دیسان عشق دبیته کوده کی ره وشتی ده ما دپهیره وکرنا وی دا هندهک ره فتارین نه ره وشتی دناقه را هه درو ره گه زاندا دهیته کرن و ئه فه په یفه ژ پیروزیا خوه دکه فیت و دبیته ریگ بو تیر کرنا حه زا. بیگومان راموسان بخوه ژئ وهکو کریاره کا قه دهغه و هیما بی ره وشت نزمی بی ده دیتنا جفاکی دا بو وان که سین فی ره فتاری دکه ن. جگاره ژئ ل دویف ره وشتین ئایینی یا رسواری و بی بها و زیان به خشه.

1- رابه ری و هه بوونا نمونا بهرز: هوزانقانی دئی نمونی دا یا فیای وی په مای ئاراسته بکهت کو جفاک بی پاشفه مایی و نه لف و بی دهنگه، ناهیلیت خه ونا وی بجه بهیت و ئه و ب هه فگه هشتنا دوستا خوه شاد ببیت. له ورا هه ر ئیک دوری بی دی هه فاله کی - پیگه وهره کی- په یاد کهت. ئیک دویکلا جگاری به و یا دیتر ده رسوکه. دشین بیژین دلایه نه کی دا ئه فه دیتنا هوزانقانی دشیت رابه ری و سه رکیشیا خوینده فانی بکهت ئه وژی دبا به تی هه دار و ته حه مولی لسهر نه خوشیان. ئانکو ملکه چ نه بوونه هه مبهر شکه ستنی و دروستکرنا هیقیه کی به ل شوینا بیژاری و ره شبینی.

2- هشیار کرن و هوشداری: هوزانقانی دئی نمونی دا فیایه خوینده فنانان هشیار و هایدار بکهت کو نابیت هه مبهر هیقیین خوه دهستا داهیلن، به لکو فه ره لسهر هه بوونا بهر به ستین مه زن ژئ را هه ر وه فادار بمین و سوزا خوه نه شکین و بهرده وام بن دبزا قین خوه دا، دا هه ر ئه و فیانه ساخ بمینیت، نه خاسمه کو فیانه کا پاقره و دوری حه زین له شی و سکسی به.

3- سروژ و شه هره زایی: زیره کیا هوزانقانی دوی چه ندی دا دیار بیت دهماکو دوو پیگه وهر ژبو خوه و دوستا خوه ئافراندین کو عسقی ل گه ل بکه ن ئه وژی (جگاره و ده رسوکه). ئه فه کومکرنا دوو بهایین ره وشتی بین هه فدره ل گه لئیک. جگاره یا زیان به خشه، ده رسوک یا مفاداره. دیسان یا جوانتر ئه بوویه دهماکو هه ر بهرده وامی دایه فیانا خوه و خوه رادهستی ئاسته نگان نه کری.

(هوزانقان + خوشتیا وی = فیانه کا پاقر ← دروستکرنا پیگه وهری عسقی (جگاره + ده رسوک) = (رابه ریکرنا خوینده فانی + هوشیار کرن + سروژ).

5.6. هوزانا (دهمی عشق دبیته قومار):

((شه قین ئیمان سز/ لسهر سیبه را من گه فن.../ ئه ز و په ره کی سپی و/ پرچه کا سپی و/ پیکه کی سپی/ سه ما ویرانبوونی دکه بن/ هه می تشت چوون و ته برن/ بهس نافی منی پیروزی مای/ من ل قومار عسقا ته نه دای!!)).⁵⁴ دئی نمونی دا سی

خشتي 1: دياركرنا بكارئنانا دهربرين و كودين رهوشتي دناق تيكتستان دا و ل دويقرا پهره وكرنا بنه مابين رهخنا رهوشتي و دروستكرنا

هيلكارين شروقه كرنى

ژماره وناقى هوزانى	تيكتستا هوزانى وئو دهربرينين گريداي رهوشتي	كودين رهوشتي	ميكانيزم و بنه مابين شروقه كرنه رهوشتي	هيلكاريا شروقه كرنى
6- من سرخوشكه	فيان ... رهنگه كى نوي يى مرنى يه شه رمى رامانا خو نينه چ سه هم ته هانگيئن... ببه مهي من سرخوشكه...! 55.	(بى شه رمى، مهي، سرخوشى). كوده ژ رهفتارين زيان به خشتين جفاكينه. و درسواكرينه ل دهف كومى.	راهه ريبى ناكهت، بهلكو ناراسته كرنه كا شاش بو خوينده فان دكهت ده ما وان هان ددهت بو سه رخوشبى و مهي فه خوارنى. جوره هشيراركرنهك يا تيدا مهي ب تايهت ده ماكو ئيشان و نه خوشبين ژ فيانى پهدادين بو خوينده فانان دياردكهت. سروژ و شه هزايا هوزانقانى دنمونى دا ئه وه كو شيايه ويژه كيا ره گه زى به رامبه ر (مى) به رامبه ر فيانى دياردكهت. ئه فه زى كيرارهك نوويه دجفاكه كى گرتيى وهك بى مه دا.	هوزانغان + ويژه كيا كچى ← ژدهست دانا رهوشتين باش = چوون به رهف ئه نجامدانا هزان [↔] هشيرارى و ده سه ليا هوزانقانى
7- رهقين ژ چاقين ته	ئەز سه ربه ستهك كوچه ريمه و رهقين ژ چاقين ته ياسا يه كا ده ستويردايه له و بى ئيمزا... دى هر رهقم 56.	(رهقين)، ده ما دببته ده ستبه ردان ژ به رپرسيارى، ل وى ده مى دببته بى رهوشتي	راهه رى و نمونه به رزيا رهوشتي دقئ تيكتستى دا نينه، چونكى هوزانغان بى بى هه لويسته و ده ستا دادهيلىت و دره فبت. هشيراركرن هندا به رچاڤ نينه دنمونى دا، تنى هايداركرنا به رامبه ر دكهت كو ئه وه هندى جيجير نينه لسه ر مانا خوه و گرئدانا خوه. له ورا ئه گه ر گفاشتن و كيرار ل دويف هزا وى نه بن، ئه و دى ره فبت و وى هيليت. سروژ و شه هره زايا هوزانقانى يا دبه رامبه ركرنا دوو تيگه هاندا دياربووى ئه وژى: (كوچه رى و سه ربه ست). لى كه تيه ده فه قذريه كى زى دا ده ما پيگيريا خوه ب فيانى ب رهوشتي كوچه ريبى فه گرئددهت. ئه فه زى بى هه لويستى و ب سقك وه رگرتنا وى يه بو راما فيانى و ژ رهوشتين خرابه.	هوزانقانى بى هه لويست + ئينه كا بى بنه ما = رهقين [↔] رهفتاره كا بى رهوشت هه مبه ر پيرويا سوزدانا فيانى بو هه قالا خوه
8- بتنى سلاف	بو بابى من ل فره نسا بو براى من ل كه نه دا بو خويشكا من ل ئوستوراليا سلاف بو داياك منزى ل قيرى بو هوه و ده يكا من ديارينه ژ كوردستانى!! 57.	چ كودين ديارين رهوشتي تيدا به رچاڤ ناكه فن، تنى دوى لايه نى دا مروف دشيت ب رهوشتيفه گرئدهت ئه وژى ده ما خيزان پرت و به لاقه دببته و كچ بتنى ل وه لاته كى دژيت دويرى كونترول خيزانى و دببته رهوشتين جفاكى و ئاييى ژ ده ست بدهت.	راهه رى دقئ نمونى دا به رچاڤ نابيت. هشيرارى و هوشدارى تيدا هه يه، كو ب شيوه كى ترانه پيكرنى رهخن ل رهفتاره كا جفاكى دكهت، كو خيزان هه لوه شيايه و ئه فه زى يا مه ترسيداره نه خاسمه كو دببته ئه گه رى ژ ده ست دانا رهوشتين به رنياسين جفاكى كوردى ل ده ف وان ئه ندامين خيزانى ئه وژين ل سه ر وه لاتين هه مه رنه گ به لاق بووين. ديسان سروژ و شه هره زايا هوزانقانى دقئ نمونى دا بو هندى دياردببته ده ماكو رهفتاره كا كومى وه ردگريت و ب وى رهفتارى هر وى كوما جفاكى رسواكه ته فه. ئانكو وانه كا رهوشتي دده ته جفاكى ب ريكا سه رداچونا ئه ندامين وى. ب فى رهنگى به رپرسيارى تاكتين جفاكى بو چاقدانا دايكوبابان دياردكهت. كو وانا داياك بتنى هيلايه بى چاقدان. ئه فه زى ژ رهوشتين خرابن و بى هه لويستيه.	هوزانقانه كى توره + جفاكه كى نه به رپرسيار ← بى هه لويستى [↔] هه لوه شيانا خيزانى = ژدهست دانا به ايى رهوشتي
9- شه فه كا خاپينوك	ژ نشكافه دوعا/ روندك خوين/ نفرين	(دوعا، نفرين، خاپاندين). سى كودين رهوشتي تيدانه. نفرين و خاپاندين	راهه رى و نمونى به رزا دقئ هوزانى دا هند به رچاڤ نينه، تنى روهنكرنه كه بو خاپاندا شه فى هه مبه ر وى. هشيراركرن و هوشدارى دوي چهندى دا	هوزانقانى به رپرسيار + كومكرنا هه قذريان ← هه لويست وه رگرتن [↔]

<p>هشياركرن و رسواكرنا بياباني = شههره زايا هوزانقاني دبه رچاكرنا بي رهوشتيابيانى دا</p>	<p>دياركره ده ما خوينده قانان هاي داركته كو شه ژي خايندني دكته و دقيت دهشيارين، نه خاسمه ددهمكي دا كو نغستن بو رامانا بي بزاقبي و ژ دهست دانا هيقيان بهيت. ئانكو شه ف گرم و گوريا مروفي دكوتيت نه گهر ژ خواه هشيار نه بن. شههره زايا هوزانقاني د پيگه كومكرنا پيغ و بابه تين هه قدژ دا ديارديت دناقبه را (نفرين و دوعايا)، دناقبه را (بيابان و چيبي) دا. دبيت نه فه بي رهوشتيابيانى هه مبهه چيبي دياركته ژلايه كيغه و دبيت ب ريكا رسواكرنا بياباني هوزانقاني قيايه دوعا بو چيبي بكهين و نفرينا ل بياباني و زالمي بكهين. هوزانقاني بي رهوشتيابيانى دياركره.</p>	<p>ژ رهوشتيان خراب و زيان به خشن. دوعا ژي ژ رهوشتيان ئابيينين چاكه</p>	<p>دبوونه تافيه كا باراني و بيابانا چيا دكلاشت.... چ شه فه كا خاينونك بوو زويكا نه ز نقاند!! 58.</p>	
<p>هوزانقانه كي عاشق ← دهستبهردان ژ حه ز و عشقا دونيابي ← پاك بوون ژ گونه هان = بدهستغه ئينانا قياينا خودايي ← شههره زايي و سه ربور دداريتني دا</p>	<p>راهبري و نمونه بهرزي يا دويري دا ده ماكو هوزانقان برياري ددهت ببيته دهرويش و دهستا ژ عشقا حهزا بهر ددهت و بهر هف رهوشته بهرزي و قياينا خودايي فه دچيت. نه فه ژي ژ رهوشتيان باش و په سنده دناق چقاكي دا. هشيارركرن يا دمه بهستا هوزانقاني دا دياره ده ما برياري ددهت، ئانكو داخواري ژ خوينده قانان ژي دكته دهستا ژ حهان بهردن و وان هاي داركته كو تني ريكا قياينا خودايي هه ژي هندی يه ل دويغ بچي. نه فه ژي ئاراسته كرنه كا چاكه بو خوينده قاني دكته بهر هف چاكيي. سروژ و شههره زاييا هوزانقاني د بهرامبه ركنا هه ردوك جورين قيايني ديارديت (قياينا مه جازي و قياينا حه قيقى). كو دهرته نجام نه و بهر هف قياينا خودايي دچيت وي وهكو هه لويسته كي نه گوري خواه بهر چا ق دكته. نه فه بخوه ژي ههست ب بهر پرسياريا وي دياركته هه مبهه خواه و خوينده قاني خواه ژي. چونكي دبيت نه گهر نه هيلانا گونه هان و دهست بهردان ژ رهوشتيان خراب، كو دبيت (تهويه)، نه فه ژي ژ رهوشتيان ئابيينين چاكا و سودبه خسه.</p>	<p>(حز، گونه هه، دهرويش) سي كودين رهوشتي نه، دوو دزيان به خشن، دهرويشي ژي رهوشته ك ئابيني باشه.</p>	<p>من دحقاتا حه زين خودا برياره ك دا ته ژ گونه هه دا قوت و نه دى ل عشقه كا نوي گهريتم دى بم دهرويش 59.</p>	<p>10- جه ژنا....</p>
<p>هوزانقان ئيخسيري حه زا + بييه لويستي ← كه تنا بهايين رهوشتي + ره قين و ترانه كرن ب پيروزيا قيايني = كه سه ك ياخي و كه تي دچا قين خوينده قاني دا</p>	<p>راهبري و نمونه بهرزي ده تي تيكستي دا نينه، بهروفاژي، ئاراسته كرن بهر هف بي هه لويستي و ترانه كرن ب قيايني تيدا زاله. نه وه رفتار و رهوشتيان خرابين ده تي نموني دا هاتين چ هشياربي و هوشداريه كي ناده نه خوينده قاني. بهلكو هوزانقاني وهكو كه سه ك بي هه لويست و بهد رهوشته نيشاني خوينده قاني ددهت. له ورا كارقه دانين نيگه تيف هه مبهه وي دروست دكته ژلايي وهگرا فه. نه و شتواري هوزانقاني نمونه بي ب داوي ئيناي، گوپيتكا بي ريزي بوويه هه مبهه پيروزيا قيايني. ديسان ب سق وه رگرتن و بي بها بوونا عشقي ل دهف وي بهر چا ق دكته. هه لبهت نه فه بخوه ژي وهكو سه رداچوونه كا دهربريني دهپته ده سنيشانكرن، كول شوينا</p>	<p>(دزكيغه، فه خوارنا مه، سينگ، نه قيان، رك، حز). نه فه كوده هه مبهه گرديابي ياربه كا جقلا قيايني نه كول دوماهيي نه قيان ژي بهر هه م دهيت.</p>	<p>ب دزكيغه فه من هاي ژ خواه هه يه تو ژ كه ره ما خواه قورچه كا دي بومن تيگه.... تو كه قاله كا سوربالي و نه ز ياربا ل گه ل سينگي ته دكهم لي ته چهند نه دقتم هند من تو نه قتي!!! هشياربه هيشتا ياماي (دندكين ركا خو قنده) ولسه رب بده را حه زيت من تو بده باي هه كه نه قتي ياربا چقيل دى قفل كه م!!! 60.</p>	<p>11- سي وينه ژ سي هوزانين دزك فه قه تيابي</p>

	<p>دلین خوینده قانان بو خوه راکتشی، وان ژ خوه بده یه پاش!</p>		
<p>سالموخدانا رویدانین بیره وشت ← هه لویست وه رگرتنا هوزانقانی + هاندنا خوینده قانان ژبو خوه دویر ئیکست ژوان رهفتارین نهره وشتی = هشیارکرن و ئاراسته کرن</p>	<p>را بهری و نمونه بهرزی هوزانقانی یا د رسواکرن ره وشتین خراب دا دیاره، ئەڤه خوینده قانی ژی هان ددهت کو وهکو وی بکهت و وان ره وشتین خراب رسوا بکهت و دهستا ژی بهردهت. هشیارکرن خوینده قانی لسهر مهترسین قان جوره که سانیان وان رهفتارین بی ره وشت دکهن دقی نمونی دا بهرچاڤ دبیت. شههره زاییا هوزانقانی دهلبزارتتا وان ره وشتین نزم دایه کو همیان په یوه ندی پیگنغه هه یه و وهکو ته مامکرین ئیک دهینه دیتن دقن نمونی دا. ئانکو هوزانقانی ب زیره کانه دیتنا خوه یا تابهت ل گهل دیتنا کومی و یا خوینده قانان ل گهل ئیک کومکره بو خزمه تا هندی کو کارتیکرنی ل خوینده قانان بکهت و په یامه کا سه رنج راکتشی پیشکیشی وان بکهت و هانده ره ک بیت بو نه هیلانا وان ره وشتین خراب ل دهف خوینده قانان.</p>	<p>روی ب روی دمالباتا خونین مندا بی هیقیا ژمن ددن گوتن.. ئەڤین هه ڤالجمکا گونهمی یه و لهر چاقین مه سه د زله هال راستی ددهن..... نه گوت شه ره مه⁶¹.</p>	<p>12- دوو ویتین زر شهرم</p>
<p>هوزانقانه کی هشیار× چاقدیر و که سانیان خراب ← رسواکرن رهفتارین وان = (هشیارکرن خوینده قانان + ئاراسته کرن وان بهرهف ره وشت بهرزی)</p>	<p>راهری و نمونه بهرزی یا دویری دا کو هوزانقان داخوازدهکت پریژ و مایتیکه ر نه بن و ماقی بی به رامبه ر نه خون و ئازادیا وی تیک نه دهن. ب قان په یامین ره وشتی، هوزانقان ئاراسته کرنه کا چاک بو خوینده قانان دکهت بهرهف په وهرده کرن و فیربوونا رهفتار و ره وشتین باش. هشیارکرن و هوشداریا خوینده قانی کره لسهر هه بوونا قان جوره مروقان دهچاکی دا، کو فهره ژوان هشیارین و خوه ژی بدهنه پاش هندی بشین. شههره زای و سروژ دویری چه ندی دا یه کو هوزانقانی ب هشیاری سالموخدانا وان رهفتار و که سانیان خراب کره، ب شیوه کی کو ببیته هاندهر کو لهر دل خوینده قانان رهش بین. و ئەوژی ل دهف خوه وان ب زیان بهخش و بهد ره وشت ببینن.</p>	<p>(دهڤ ب رمانا پریژی، دبیته بی ره وشتی)، داعویران، ب رمانا بسهرداگرتنی و زیده گاڤی لسهر مافی دی، ئانکو خوارنا مافان و مهحرومکرن هنده کا ژ مافین وان، ب قی رهنگی ئەڤه ژی دبیته بی ره وشتی).</p>	<p>13- سالا وه رینی</p> <p>هه چوار کوژین ژورا من ژی تژی دهفن ژ گرتینا بو خهلات داعویران و دهلنگن لهوا ته ژی ... بی دهستویری ناقن من کره خهم و ژنوی ته لمن مههرکر⁶².</p>
<p>(هوزانقانه کی چه ز ئاریایی + هه بوونا که ساکا ته سلیم بووی بو چه زان) ← گونجاندن دکریارین بهد ره وشتی دا دناڤه را هه ردوکان دا = (زیان گه هاندن و ئازراندنا خوینده قانان + پیشکیشکرن نمونه کا خرابا ره وشتی).</p>	<p>راهری و نمونه بهرزی تیدا ناهیته دیتن. هشیاری ب شیوه کی نه راسته و خو هاتیه دهربرین، کو خوینده قانی ئاست بهرز تنی دشت ههست پی بکهت، ئەوژی ل دهما دهرئه نجامین وان ئاریانان ببینیت کو دزیان بهخش بن بو مروقی، ئەو خوه ژی بدهته پاش و ب هوشیاری سه ره دهری بکهت. هوزانقان ل شوینا خوینده قانان هان بدهت بهرهف چاکی. وان بهرهف ره وشتین خراب ڤه دئازرینیت، ب قی چه ندی جوره هلنگفتنه ک ددهربرنی دا بهرچاڤ دبیت، نه خاسمه ده ماکو په یاما هوزانقانی بو مه ره م سود بهخش نه هیته دیتن.</p>	<p>(ههستین سه رخوش، سینگ، ئاریان، لهش، بنافکرنا کچی ب ناقی دهرگری وی). دقان کودین ره وشتی دا دیمه نه کی ئیروتیکی بی بهد ره وشت دهڤه گه هشتنا هه ردوکان دا روی ددهت. کو دهرئه نجام رهفتارین زیان بهخش په یادا کهت.</p>	<p>14- موریکه</p> <p>دمه مله که تا چاقین خوه دا دهلیقی بده ههستا من، شهڤین من ئەوین سه رخوش بلا ل سه ر سینگ ته ب ئیورن دیناتیا من بکه ئالا و لسهر له شی خو بچکلینه ... له ژی بکه ب ناقی خوه گازی من بکه دا ناقی خوه بکه مه بهر ته⁶³.</p>
<p>هه سترکنا هوزانقانی ب به رپرسیاری ← رسواکرن جفاکی ب ریکا کریارین وی بخوه = (ئاراسته کرن</p>	<p>راهری دویری راستی دا دیار دبیت کو هوزانقانی ڤیایه قهیره بوون و نهختی وهکو دوو رهفتارین خراب کو جفاک ژی بهرپرسیاره رسوا بکهت. ب پیشکیشکرن قان دوو بابه تان، وی یا ڤیای</p>	<p>(قهیره بوون، نهخت)، دو کودین ره وشتی نه، کو یا ئیکی زور جار بوویه دهرئه نجامی یا</p>	<p>15- بازاری خه ما</p> <p>ئەڤه نازداره قهیره بوو نهختی وی ژی بوونه خهم من و ئەوا نهختی وی خهم گولله دهڤرو وهردکرن</p>

<p>خوينده ځاني بهر هف دست بهرداني ژوان رهفتارين زيان بهخش + نارمانجهکا پهروه ردهيي بدهستغه دښينيت)</p>	<p>خوينده ځانان ژي هه مان هه لويست هه بيت ژبو نه هيلانا وان کريارين زيان بهخش. نهغه بخوه ژي ناراسته کرنه کا باشه بو خوينده ځانان بهر هف چاکيي و رهوشته بهرزيي: ديسان هشارکر و هوشداری ژي دايه خوينده ځانان ب ريکا بهحسکرنا فان باهت ان کو نه هشارکرينه و ځيايه خوه ژي بدهنه پاش دا فان دياردان بهر هف نهماني څه بيهن دناڅ جفاکي دا. شههره زايي و دهسه ليا هوزانځاني ددهسنيشانکرن و نازراندنا فان دوو مزارين گرنګ دا ديارديت، نهخاسمه وي يا ځياي هه لچوون و هزرا خوينده ځانان ژي بو بنبرکرنا فان رهفتار و نهرينين خرابغه ناراسته بکته.</p>	<p>دوي. هه لبت هه روک ژ رهوشتين خرابين جفاکي دهينه ديتن.</p>	<p>ماچ ل سوباهي ددان⁶⁴.</p>
<p>هوزانځانه کي تاريابي و گر گرتي + ځيخسيري حهزا دبيت ← توشي واقع و سانسوره کا بهيز دبيت هيفي بجه ناهين ← خهونه کا بي نه نجام بدهست دکه څيت = رسوا دبيت دچاځين کومي دا</p>	<p>راهري و نمونه بهرزي تيدا ناهيته ديتن. هشاري و هوشداری ب ناشکرايي تيدا رهنغه نه دايه. هوزانځاني دځي نموني دا حهز و ديتن و جيهانينيا خوه بتي بهرچاځ وهرگرتيه بي کوج سهنگه کي بو ديتن و بهايين رهوشتي بين کومي و نه جفاکي نهو بسره رځه بو دانيت. نهغه بخوه ژي دبته (نه نانيه) و رهوشته کي خرابه ب ديتنا کومي، ديسان بي بهابوون و رسواکرنا کومي بو ځي تاکي هوسا بهرهم دهيت.</p>	<p>(گر، مزه، نهويريان، لهش، تاريان، سهريه ردايي بوون- بهريه لايي). نهغه هه موو کودين رهوشتي گرديايي رهفتارين زيان بهخش دچاځي جفاکي دا. دهر نه نجام بهريه لايي ژي په ياد دبيت و ته ځني جفاکي ب ريکا وان ژبه ريک دکيت.</p>	<p>جاران ژي گري من مينا مزي وي عاشقي نهويري هيف بکته مزي عشقي لسره لهشي ته و نهوي چيايي تاريابي پياسه کا نه رم دکن خهونه کا سهريه ردايه⁶⁵.</p>
<p>هوزانځانه کي ره شين + دهريه نه کا څيش و پري شکه ستن ← خوينده ځاني دل سار دکته = راهري و ناراسته کرنا وي بهر هف باشي ناکه ت</p>	<p>هلبزارتنا هوزانځاني بو ريکا خوه مهستکرن ژبو رسواکرنا واقعي ناله بار، نمونه کا باشا رهوشتي نينه بو خوينده ځانان. ديسان ل شويانو هايداربوون و هشارکرنا خوينده ځاني بکته کو خودان هيز و نيراده بيت، خوه لاواز و ره شين نيشا وان ددهت، نهغه ژي ورهيا خوينده ځاني و هيزا وي دشکينيت. هلبزارتنا وي شينوازي هوزانځاني ځياي دهريه و په ياما خوه پي بگه مينته خوينده ځاني، بي گه شين نه بوويه. به لکو بهر و ځايي- گه رماتيا ويزي دکوريت و وه دکته نه وزي سار و خاځ بيت هه مبه ر ناسته نگين دواقي دا. نهغه ژي ژ رهفتارين باش ناهيه هژمارتن بو هوزانځاني کو خوينده ځانان دل سار بکته.</p>	<p>(تاريان، فهيتي، نارهق څه خوارن، مزه). نهغه کودين رهوشتي ناماژنه کو واقعه کي نه ل دويځ حهزا هوزانځاني په ياد بوويه. نهو توره يه و حهز دکته خوه بي هوش بکته داکو کولا دل خوه داريژيت</p>	<p>تاريانين دوهي نه څو خه من و سوباهيا دهيت فهيتي به نه وي هني .. ل جفاتين نارهق څه خورا بي خه وينن مه دکته مزه⁶⁶.</p>
<p>(هوزانځانه کي شهيدا و باوهردار + حهزا قورباني داني) ← خوه کي مکرن و خوه شانکنن بو يا بهرامبه ر = پيشکيشکرنا وينه کي رهوشتي و تامدايي ب ناييني + راهري و نمونه کا به رز ب شيوه کي نه راسته و خو)</p>	<p>دلایه نه کي دا نهغه نمونه دشپت راهريا خوينده ځاني بهر هف باشي بکته، نه وزي ل دهما داخوازي ژ هه قالا خوه دکته ببيته په رسته گه، نانکو پاڅو و پيروز بمينيت. نهغه وي په يامي ددهت کو فهره نه ځيندار ځيکودو پاراستي و پيروز بيبين. ديسان هشارکرنا تيدا دهما داخوازه کا ناشکرا ژي دکته و دبيريته بيه په رسته گه و خوه پيروز بهيله. شههره زايي و زيره کيا هوزانځاني دوي چه ندی دا ديارديت دهماکو پيروزيا ځياي و پيروزيا نايني تيکله تيک</p>	<p>(زرافکرنا بریا، په رسته گه، خوه چه ماندن). نهغه سي کودين رهوشتي نه، ژلايه کيځه و هفاداريا هوزانځاني بو خوشتيا وي دياردکته، ژلايي ديتر سهرداچوونا ناييني ل دهف وي خويادکته. نهخاسمه کو خوجه ماندن</p>	<p>بلا تبليتن ته ژرافه کرنا بریا نه لهرزن ببه په رسته گه ببه لالش و قبيله گه دا روزانه خوه بوته ب چه مينم!!!⁶⁷.</p>

	<p>کړين و هردوک کړينه ته مامکه رڼن ټک. نهغه ژلايه کيڼه باوهرداريا يې به رامبه ر بهيز دټيڅيت و ژلايي ديتر بانگخوازيه که بو پروزي و هه ژيبوونا په ياما ناييني. دغي لايه ني دا هوزانقاني رهفتاره کا باش و ب رهوشته نه نجام دايه، هه لبت ل دويږ تيگه هي گشتي و يي ناييني بو رهوشتي.</p>	<p>بو خودای بتنی دوست و پيروزه.</p>	
<p>هوزانفانك ياخي+ رهفتارين سکسي ← کارفه دانه کا نيگه تيفا جفاکي ← دابران ← رسواکرا په يامي = زيان به خشينا وي لسره رهوشتي</p>	<p>هوزانفان دغي نموني دا وينه کي نازريايي و ئبروتيکي ب کريارين سکسي پيشکيش دکه ت. هه لبت نهغه بخوه ژي وي راستيي دسه لمينيت کو نهغه دهربرينه نه شين بينه نمونه کا بهرزا رهوشتي بو خوينده فاني. به لکو دبیت ب شيوه کي زيان به خش کاريه گري لسره وان دوست بکه ت. هوشداري و هشيارکرن تيدا نينه. بهروفازي، هاندان و ريخوشکرن ژبو چافلکرا رهفتارين به د رهوشته تيدا هه يه. هوزانقاني جيهانا خوه يا تاييه ت و هز و داخوازيين فه شارتی تيدا دهربرينه و ناراسته ي وهرگري کړينه. هه لبت ب ديتنا کومي و جفاکي، خوداني فان جوره رهفتار و ديتنان يي زيان به خشه لسره بهايين رهوشتيين جفاکي، له ورا هه فدزي و فيککه فتنه ک دانقبره داخوازيا هوزانقاني يا تاك و داخوازا کومي و جفاکي په يادبیت. دهرنه نجام په ياما تيکستي ب دهربرين و رهفتاره کا زيان به خش دهيتته ديتن ل دويږ کوژيي رهوشتي.</p>	<p>(هه ميږي، کواکين، ميڼاتي، ميڼ، له ش که رتن، مه مک، زه خمه، دزي، نه قوله، بي دهستويري، سينگ، له رزينا گه ه و له شي). نهغه نمونه يا پره ژ کودين رهوشتي کو پرانيا وان گريدايي ناليي سکسي نه. کو ژلايي دابونه ريڼي جفاکي و ناييني ژي رهوشتيين خراب و سه رداچوون دهينه ديتن.</p>	<p>ته راتي و ره شاتيا چاڤا / ده ميږا ديتني دا/ دبېته کواکين/ نه زي بسره هلبويم/ ميڼاتي و ميڼتا ليڅين ته / دپرتين شه قی دا / ژخو هاي چونه و/ له ش و گياني من دگه زن.... / دگياني من دا/ قیاني و مه مکين ته/ ژ زه خمه ي ددزن/ دشتين مه ناقوله دبن و/ بي دهستويري / تبليين من لسره سنگي ته/ فاژي دبه زن/ سوريلبوونا له شين مه/ و هکي بووني / ته فدا دهمار و گه ه/ ب توندی دلهر زن⁶⁸.</p> <p>19- نه نيمه</p>

7. نه نجام

1- رهوشته بخوه پيڤره که گريدايي دهم و جهايه، له ورا پيقان و
هه لسه نگاندنا تيکستين نه دبه ي ل دويږ بها و پيڤه رڼ رهوشتي، دئ
دهرنه نجامين هه مه رننگ و جودا ژي به ره م هيڼ. نه خاسمه نهغه
ژلايه کيڼه لسره ديتنا وي کومي رادوه ستيت ياکو تيکست ژي هاتيه
دروستکران يان بو هاتيه ناراسته کړن، ديسان لسره تيگه هي تاييه تي
نقيسه ري ژلايه کيڼه و يي ره خنه گري ژلايي ديتر بو وان بهايين
رهوشتي و کودين تيدا هاتينه نازراندن رادوه ستيت.

2- رهخنا رهوشتي و هکو ميتوده کا کلاسيکا ره خنه يي ناليين
هونه ري و ته کنکيڼ به ره ميه فهراموش دکه ت و بتني خوه ب
ناقهره وک و بابه تيڼ تيدا هاتينه نازراندن (هه لبت بابه تيڼ رهوشتي
بتني) گري دده ت. نهغه ژي وي راستيي دگه هينيت کو دبیت
هه لسه نگاندنا تيکستان ب ديتنا رهوشتي بتني، جوره کيماسي و
لاوازيه ک بيت نه خاسمه ده ماکو دهرنه نجامي وي برياردان لسره دهيتته
نافاکرن. چونکي هه موو ناليين دي بين تيکستي دشروفه کړن
رهوشتي دا دهينه پشتگوږ نيخستن، له ورا فهره نه و برياردان و
هه لسه نگاندنه بتني دکوژيي رهوشتي دا بهيتته ديتن و رهفتار ل گه ل
بهيتته کړن.

3- هوزانقاني دديوانا خوه دا کو بيست هوزانان فه دگريت، بتني د
هوزانه کي دا بابه تيڼ رهوشتي وهرنه گرتينه، د بين ديتر دا، کومه کا
کودين رهوشتي بهرچا فکريڼه و شيايه و هکو ژيدهر و سه روکاني مفای
ژ بيافي رهوشتي بکه ت بو ده وله مه ندکرنا تيکستين خو. نانکو دشين
بيژين به ره ميه وي ژتاليي رهوشتيه دتير و تزي بوينه، لي سره
دهریا وي ل گه ل وان بابه ت و بهايين وي نازراندن، دتيکسته کي بو
نيکا ديتر دا يا جودابويه.

4- هوزانقاني دتيکستين خوه دا پتر نه و کودين رهوشتي بکاريڼايڼه
نه وين گريدايي لايه ني سکسي و لاشي ژني و کريارا جوتبووني و
دهربرينين ئبروتيکي. نانکو لايه نيڼ ديتر هند گرتي نه دايي يان ب
سفکيڼه وهرگرتينه.

5- دزوربه ي هوزانين خوه دا، هوزانقاني ب شه هره زايي بابه تيڼ خوه
ناراسته کړينه، لي دهنده ک جاران دا ل دهمي بهرچا فکرا ديتنا خوه يا
تاييه ت بو بهايه کي رهوشتي يان بابه ته کي گريدايي رهوشتي، جوره
هه فدزيه ک ل گه ل ديتنا کومي دوستکريه. نهغه ژي بوويه هوکار کو
ب شيوه کي کاريگر تيکستين وي رابه ریا خوينده فانان نه که ن
به ره ف رهوشتيين بهرز و نه بنه نمونه کا بهرز بو وهرگري، به لکو
هنده ک جاران نه و هه فدزيه هندازيق بوو، نه دوره کارفه دانين خرابتر

23. هه مان ژيډهر، ل (9)
24. هه مان ژيډهر، ل (10)
25. د. نبيل راغب، موسوعة النظريات الادبية، ص (11)
26. هه مان ژيډهر، ل (12)
27. هه مان ژيډهر، ل (13)
28. هه مان ژيډهر، ل (15)
29. د. نبيل راغب، موسوعة النظريات الادبية (16)
30. هه مان ژيډهر، ل (17-18)
31. هه مان ژيډهر، ل (18)
32. <http://www.marefa.org/index.pgp/>
33. د. صلاح رزق، ادبية النص - محاولة لتأسيس منهج نقدي عربي، دار غريب للطباعة والنشر والتوزيع، القاهرة، 2002، ص (144)
34. د. صلاح رزق، ادبية النص، ص (145). هتروءسا، (ويلبريس.سكوت، خمسة مداخل الى النقد الادبي، ترجمة: د. عناد غزوان و اسماعيل وجعفر صادق الخليلى، منشورات وزارة الثقافة و الاعلام، دار الرشيد للنشر، 1981، ص 30).
35. روز سليمان، موقف الفضول والدهشة : اساس الاخلاق الاول و الاخير المعرفة العقلية <http://www.moc.gov.sy/index.php?>
36. ميمنت مير صادقى، واژه نامه هنر شاعرى، چاپ سوم/ويراست سوم، چاپخانه الوان، انتشارات كتاب مهناز، تهران، 1385، ص 311.
37. د. صلاح رزق، ادبية النص، ص (146).
38. د. محسن الخوني، التنوير و النقد - منزلة كانط في مدرسة فرانكفورت، الطبعة الاولى، دار الحوار للنشر والتوزيع، سورية - اللاذقية، 2006، ص (246).
39. هه مان ژيډهر، ل (247).
40. هه مان ژيډهر، ل (248).
41. خمسة مداخل الى النقد الادبي، ص (29).
42. <http://st-takla.org/books/helmy-elkommos/biblical-criticism/41.html>
43. حلمي القمص يعقوب، مدارس النقد و التشكيك و الرعليها
44. طراد الكبيسي، مداخل في النقد الادبي، دار البازورى العلمية للنشر والتوزيع، الاردن - عمان، 2008، (18).
45. د. محمد مندور، في الادب و النقد، ص (33)
46. هه مان ژيډهر، ل (39)
47. النقد الاخلاقي - اضواء و تطبيقاته ، نجوى صابر، الطبعة الاولى، دار العلوم العربية، بيروت - لبنان، 1990، ص (7).
48. صبرى ابو حسين، نظريات دراسة الادب من الداخل عمقا (المضمون) www.warraaq.cc/core/dg/dg_topic?dmy
49. نه حمهد ياسين بهندى، بازارى خه ما (ديوانا شعري)، چاپا ئيكي، چاپخانه زانا، دهوك، 2005.
- * نه ف ديوانه (20) تيكتستان بخوه فه دگريت و گه لهك بابته و كودين رهوشتي تيدا هاتينه. داکو ل دهمی شروفه کرنی دهقی تيكتستان هند قه بارى قه كوليني قه نه گريت، مه رستين شعري ب شيوه كى ثاسويى ل دويف ئيك ريژكرينه و ناقبرهك دانايه دنافه ربا رستين وي دا داکو سنورى وان بي دياربيت، لي ژبه ركو نه ف ميتوده هند گرتيكي ناده ته ناليى هونه ري و ته كنيكيين نقيسنى، له ورا مه ب باش ديت كو ئاماره دان ب وي رهنكي بيت بو دهقى نمونين كو نه م شروفه دكهن، نه فه ژي چ كارتيتكرنى ل شيوازي شروفه كرن و ميكانيزمين شروفه كرنا وان ناكهن. و داکو بشين لسره هه موو نه و بابته و ده برينين گرتيكي رهوشتي راوهستين دناف نمونان دا، نه ف كريارا مه كرى دي يا هاريكاربيت.
50. نه حمهد ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل (8-9).
51. نه حمهد ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل (12-13).

ژي پهدابكهت بو خوينده قانى و وي به رهف خرابي قه ئاراسته بكهت و ب تاييهت دبيافى سكسى دا.

6- هوزانقانى دهندهك نمونان دا هندهك رهوشتين خرابين جفاكى بهرچاف و رسواكرينه. ب قى يه كى ب رولى چاكسازيكرنى و پهره ردهي و فيركارى رابوييه. لي نه فه زورا كيم بوو دهوزانين وي دا.

7- هوزانقانى دتيكستين خوه دا هشاركرن ژي بكارتينايه، لي هشاركرن ب شيوه كى نه راسته خو بوويه، كو بتنى خوانده قانى ژير و ئاست بلند دشيت وي وهك هشاركرن و هوشدارى وهريگريت.

8. په راويژ

1. <https://ar.wikipedia.org/wiki>
<http://www.almaany.com/ar/dic/ar-ar/>
<http://www.marefa.org/index.pgp/>
<http://www.marefa.org/index.pgp/>
2. طه عبدالرحمن، سوال الاخلاق - مساهمة في النقد الاخلاقي للحداثة الغربية، الطبعة الاولى، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء - المغرب، 2000، ص (17).
3. طه عبدالرحمن، سوال الاخلاق - مساهمة في النقد الاخلاقي للحداثة الغربية، (17-18).
4. هه مان ژيډهر، ل (19).
5. هه مان ژيډهر، ل (22).
6. <http://almaany.com/ar/dict/ar-en/moral>
7. احسان عباسلو، نقد اخلاقي، كتاب مائة ادبيات، شماره 62 (پيايى 176)، سال ششم، چاپ و صحافى سروش، تهران، خرداد ماه 1391، ل (110 - 111).
8. شكرى عزيز الماضى ، في نظرية الادب. الطبعة الاولى، دار المنتخب العربي، بيروت - لبنان، ص (17)
9. هه مان ژيډهر، ل (26)
10. هه مان ژيډهر، ل (28)
11. هه مان ژيډهر، ل (29)
12. هه مان ژيډهر، ل (36)
13. هه مان ژيډهر، ل (42)
14. شكرى عزيز الماضى ، في نظرية الادب ، ص (43)
15. ويلفريد جيورن، لي مورگان، ئيره ل لئيب، بنه ماكانى رهخنه ئه دهبي، (وهريگرتان ژ زمانى فارسى): سامال نه حمهدى. دهزگاي چاپ و بلاوكرنه وهى روژه لات، هه ولير، 2014، ل (67)
16. ويلفريد جيورن، لي مورگان، ئيره ل لئيب، بنه ماكانى رهخنه ئه دهبي، ل (68).
17. هه مان ژيډهر، ل (69).
18. محمد عبدالمطلب، ذاكرة النقد الادبي، المجلس الاعلى للثقافة، الطبعة الثانية، القاهرة، 2008، ص (18-19).
19. <http://www.marefa.org/index.pgp/>
20. د. نبيل راغب، موسوعة النظريات الادبية، الطبعة الاولى، مكتبة لبنان - ناشرون، الشركة المصرية العالمية للنشر - لونجمان، 2003، ص (7)
21. د. محمد غنيمي هلال، النقد الادبي الحديث، دار العودة، - بيروت، 1997، ص (75-74).
22. د. نبيل راغب، موسوعة النظريات الادبية، ص (8)

د. صلاح رزق، ادبية النص - محاولة لتأسيس منهج نقدي عربي، دار غريب للطباعة والنشر والتوزيع، القاهرة، 2002.

د. محسن الخوني، التنوير والنقد - منزلة كانب في مدرسة فرانكفورت، الطبعة الاولى، دار الحوار للنشر والتوزيع، سورية - اللاذقية، 2006.

محمد عبدالمطلب، ذاكرة النقد الادبي، المجلس الاعلى للثقافة، الطبعة الثانية، القاهرة، 2008.

د. محمد غنيمي هلال، النقد الادبي الحديث، دار العودة، بيروت، 1997.

د. نبيل راغب، موسوعة النظريات الادبية، الطبعة الاولى، مكتبة لبنان - ناشرون، الشركة المصرية العالمية للنشر - لونجمان، 2003.

نجوى صابر، النقد الاخلاقي - اضاء و تطبيقاته، الطبعة الاولى، دار العلوم العربية، بيروت - لبنان، 1990.

ويلبريس سكوت، خمسة مداخل الى النقد الادبي، ترجمة: د. عناد غزوان واسماعيل وجعفر صادق الخليفي، منشورات وزارة الثقافة و الاعلام، دار الرشيد للنشر، 1981.

3.9. پهرتوك ب زمانى فارسى:

احسان عباسلو، نقد اخلاقي، كتاب ماه ادبيات، شماره 62 (پيايى 176)، سال ششم، چاپ و صحافى سرش، تهران، خرداد ماه 1391.

ميمنت مير صادقى، واژه نامه هنر شاعرى، چاپ سوم/ويراست سوم، چاپخانه الوان، انتشارات كتاب مهنان، تهران، 1385.

4.8. ساينين نئرنيتي:

صبرى ابو حسين، (نظريات دراسة الادب من الداخل عمقا(المضمون) http://www.warraq.cc/core/dg/dg_topic?dmy
ا. حلمى القمص يعقوب، مدارس النقد والتشكيك والرعليةها <http://st-takla.org/books/helmy-elkommos/bibilical-criticism/41.html>

روز سليمان، موقف الفضول والدهشة: اساس الاخلاق الاول و الاخير المعرفة العقلية <http://www.moc.gov.sy/index.php?>

<http://www.marefa.org/index.php>

<https://ar.wikipedia.org/wiki>

<http://www.almaany.com/ar/dic/ar-ar>

<http://www.marefa.org/index.php>

<http://www.marefa.org/index.php>

<http://almaany.com/ar/dict/ar-en/mora>

52. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(17-18).

53. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(21-22).

54. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(25-26).

55. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(29-30).

56. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(33).

57. هه مان ژيدهر، ل(37).

58. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(41-42).

59. هه مان ژيدهر، ل(45).

60. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(49-50).

61. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(53-54).

62. هه مان ژيدهر، ل(58).

63. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(61-62).

64. هه مان ژيدهر، ل(65-66).

65. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(69-70).

66. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(73).

67. هه مان ژيدهر، ل(78).

68. نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما، ل(81-82).

9. ژيدهر

1.9. پهرتوك ب زمانى كوردى:

نهحمه ياسين بهندى، بازارى خه ما(ديوانا شعري)، چاپا ئيكي، چاپخانا زانا، دهوك، 2005.

(ويلفريديدي جيورن، لي موركان، ئيريهال ليبيير)، بنه ماكانى ره خنه ئه ده به، وه رگيتران: سامال نهحمه دي. ده زگاي چاپ و بلاوكردنه وهى روزه ه لات، هه وليتر، 2014.

2.9. پهرتوك ب عه ره به:

شكرى عزيز الماضى، في نظرية الادب. الطبعة الاولى، دار المنتخب العربي، بيروت - لبنان، 1993.

طراد الكبيسي، مداخل في النقد الادبي، دار اليازورى العلمية للنشر والتوزيع، الاردن - عمان، 2008.

طه عبدالرحمن، سوال الاخلاق - مساهمة في النقد الاخلاقي للحدائة الغربية، الطبعة الاولى، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء - المغرب، 2000.

□

تطبيق أسس النقد الأدبي الأخلاقي في ديوان (بازارى خه ما)

الملخص:

ظهر النقد الادبي الاخلاقي كمنهج ضمن سياق النقد العالمي واستطاع ان يصبح اداة وطريقة لتحليل وتقييم النصوص الادبية وذلك بغية تحديد المضامين الاخلاقية واظهار اساليب توظيفها وانعكاسها داخل النصوص الادبية. وقد انعكس هذا المنهج داخل النقد الكردي ايضا. الهدف من هذا البحث هو تحليل ديوان شاعر كردي وفقا لاسس ومقومات النقد الاخلاقي. كذلك لاطهار طريقة تعامل الناقد الكردي وفق هذا المنهج النقدي مع النصوص الادبية الكردية وبالاخص الشعر منها. وفي هذا البحث سنرى الى اي حد استطاعت النصوص الشعرية لهذا الديوان ريادة وتوجيه القارئ في المواضيع الاخلاقية. وسنتطرق الى كيفية توعية وتحذير الشاعر لابناء المجتمع ازاء تلك القيم و الاخلاق. ومن ثم نبين هل كان الشاعر موقفا ومؤثرا في التعبير عن الجوانب المتعلقة بالقيم و الاخلاق. وهذا بالطبع سيظهر لنا مدى نجاح التجربة الشعرية له. وبالنتيجة سنرى ان هذا المنهج النقدي هو منهاج مؤثر في تقييم النصوص الادبية وله اليات واضحة و متنوعة في التحليل بحيث تستطيع تشخيص كيفية انعكاس المضامين الاخلاقية داخل النصوص.

الكلمات الدالة: النقد الأدبي الأخلاقي، أسس النقد الأخلاقي، تطبيق النقد الأخلاقي، تحليل النص، ديوان "بازارى خه ما".

Practicing Principles of Moral Literary Criticism in the Poems (Sadness Market)

Abstract:

Moral Criticism in literature is an approach for analyzing and evaluation literary texts in order to determine moral themes and clarify the application of these themes in literary texts. Apparently, this literary approach has emerged in Kurdish literary criticism as well. The main goal of this research is to find out the moral themes in the chosen collection of poems (sadness market) and analyzing them according to the main principles of this approach to find out to what extend the poet are succeeded in his moral messages, especially in the aspects of the leadership and directing. Furthermore, this research aims to refine the range of the moral attention and consciousness of the poet toward the individual in the society. Additionally, another aim of this research is to discover the creativity of the poet in terms of the guiding the readers toward the respectable mentalities. this is, definitely, approves the experiences of the poet. In conclusion, this critical approach is an effective method to evaluate and analyze literary texts. It can determine and study how the moral themes reflected in literary texts.

Keywords: Moral Literary Criticism, Moral Critique, Application of Moral Criticism, Text Analysis, " Sadness Market".